O`zbekiston Respublikasi Xalq ta`limi vazirligi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tarix fakul`teti

Hikmatullaev Bahrom Rahimbergan o'g'li

Vatan ravnaqi milliy mafkuraning asosiy g`oyasi

BITIRUV MALAKAVIY IShI

Ilmiy rahbar:

f.f.n., dots.Z.Seitova

NUKUS - 2016

Bitiruvchi talaba Hikmatullaev Bahrom Rahimbergan o'g’li «Vatan ravnaqi milliy mafkuraning asosiy g`oyasi»mavzuidagi bitiruv malakaviy ishi «Milliy g`oya, ma`naviyat asoslari va huquq ta`limi» kafedrasining 2016 yil «___» ____________ kungi «__» son bayonnomasi asosida davlat attestatsiya komissiyasiga himoyaga yuborishga tavsiya etildi.

«Milliy g`oya, ma`naviyat asoslari

va huquq ta`limi» kafedrasi mudiri: A.Embergenov

Bitiruvchi talaba Hikmatullaev Bahrom Rahimbergan o'g’li «Vatan ravnaqi milliy mafkuraning asosiy g`oyasi»mavzuidagi bitiruv malakaviy ishi 2016 yil «___» ____________ kungi institut rektorining «_____» son buyrug`i bilan davlat attestatsiya komissiyasiga himoyaga yuborildi.

Davlat attestatsiya komissiyasi qarori bilan Hikmatullaev Bahrom Rahimbergan o'g’li «Vatan ravnaqi milliy mafkuraning asosiy g`oyasi»mavzuidagi»bitiruv malakaviy ishiga ___ ball qo`yildi.

Vatan ravnaki- milliy mafkuraning asosiy goyasi

MUNDARIJA:

Kirish...

I-bob. MILLIY ISTIQLOL MAFKURASINING ASOSIY G`OYaSI.

1.1. Vatan ravnaki-milliy mafkuraning asosiy goyasi................

1.2.Talabalarda Vatan ravnaqi g`oyalarini shakllantirishda ajdodlarimiz merosidan foydalanish...

II-bob.Talabalarga Vatan ravnaki goyasini tarbiyalash va ma`naviyatning o`rni .

2.1.Vatan ravnaqini taminlashda ma`naviyatning o`rni...............

2.2. Talabalarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakillantirishni

ilmiy pedagogik asoslari……………………………………….

Xulosa...

Foydalanilgan adabiyotlar..

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. Milliy o`zlikni aniklash, milliy qadiryatlarimizni tiklash ularni ilim fan va taraqqiyot yutuqlari bilan boyitib borish, Vatanimiz tarixi madanyatini teran bilib olish, muqaddas dinimizga sadoqatni tarbiyalash Vatan ravnaqi g`oyasini shallantirishdagi asosiy vazifalardan xisoblanadi. Bu vazifalarni amalga oshirish natijasida talabalar ongida yangicha fikrlash, milliy tafakkur, milliy mafkuraviy qarashlar, ma`naviy – axloqiy xislatlar kamol topadi. Talaba – yoshlarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish dolzarb muamolardan biri bo`lib, jamiyat taraqqiyotining negizini tashkil etadi. Shuning uchun ham talabalarga Vatan ravnaqi g`oyasi haqida bilimlar berish, ularda ko`nikma va malakalar hosil qilish muxumdir.

Ма3сад ва вазифалари. Миллий 2оя ва мафкура воситасида ел-юрт бирлашади, 5з олдида буюк ма3садлар 35яди ва уларни адо этишга 3одир б5лади. Кадрлар тайорлаш миллий дастурини амалга ошириш борасидаги ишларни изчил давом еттириш, таълим-тарбия тизимини замон талабалари асосида, муттасил такомийллаштириб бориш вазифаси 8ам янги жамиятни барпо етишгада му8им 5рин тутади. Сhунки таълим-тарбия онг ма8сули, лекин айни ва3тда онг даражаси ва унинг ривожини 8ам белгилайдиган омилдир. Бинобарин, талим-тарбия тизиними 5згартирмасдан туриб, онгни 5згартирмасдан туриб эса биз к5злаган олий ма3сад-озод ва обод жамиятни барпо этиш б5лмайди. Бугун hал3аро 8айот, кишилик тара33ийоти шундай бос3ичга кирганки, енди унда 8арбий 3удрат эмас, интеллектуал сало8ият, а3л-идро3, фикр, ил2ор теhнологиялар 8ал 3илувчи а8амият касб етади.Бизнинг сийосатимизнинг бош й5налишини %збекистон hавфсизлиги ташкил етади. Албатта, 8озирги турмушимиз биз орзу етган даражада емас. *али етишмовсhиликлар, 3ийинсhиликлар ва й5лимизда т5си3лар 8ам оз эмас. Аммо шундай мура33аб бир вазиятда одамлар омонлиги,

мамлакатимиз тинчлигини таъминлашга эришайотганимиз, бизнинг енг ката юту2имиздир.

Илмий янгилиги: Ватан атамаси аслида арабча с5з 65либ, она юрт маносини билдиради. Ватан тушунчаси кенг манода ва тор манода 8ам 3улланилади. Кенг манога тушунсhаси: ватан-бир hал3 вакиллари жамулжам яшаб турган, уларнинг аждодлари азал-азалдан исти3омат 3илган 8удуд назарда тутилади. Тор манодаги тушунчаси ватан киши ту2илиб 5скан уй, ма8алла, 3ишло3 назарда тутилади. %збьекларда фалончи ватанли 65лди, дейилганда 5ша одам уй-жойли, бошпанали 65лди деган ма·ънони билдиради. *азрат Алишер Навоий ватан тушунсhаси она юрт, 5рин ту2улиб 6сган жой, маскан манзил маноларида ишлаганлар. Шунингдек Ватан атамаси бадий адабийотларда к5сhма манода к5нгил мулкнинг маскани тарзида 8ам 3улланилади.

Ватан тушунчаси тариh давомида ижтимоий-и3тисодий тара33ийот муносабати билан 5згариб, кенгайиб, ривожланиб, бойиб келган. Масалан, ибтидоий жамоа тузуми шаритида муаян 3абила яшаган жой 5ша 3абиланинг ватани саналган. Жондош ва тилдош 3абилаларнинг узвий иттифо3идан элат пайдо 65лган, элат яшаган 8удуд ел деб аталган. Масалан, 5збек hал3 достонларида чамбил ели ибораси к5п учhрайди. Муаян 8удуд доирасида марказий бош3арувнинг пайдо 65лиши билан ватан тушунчаси элат, яъни hал3 ва давлат тушунсhаларини 5зига 3амраб олган. Нал3нинг тили, маданияти, и3тисодий турмуши, ру8ий ва ру8оний марифий ва манавий равна3 топа бориши натижасида шу hал33а мансуб кишилар орасида муштараклик шаклланади. Нал3 билан миллат 5ртасида биринчи ва бирламчи фар3 шундаки, миллат вакилларида жипслик, бирдамлик, 8амжи8атлик маслак ва ети3одда ягоналик, 5заро манфаатдорлик бо2ли3лик ва ало3адорлик бугунги турмуш ва келгуси ма3садларда умумийлик 8ал3 вакилларидан к5ра кучли ва 3удратли 65лади.

Ишнинг тузилиши: Кириш, икки боб, тортта режа, хулоса ва фоидаланилган адабийотлардан иборат.

I-bob. MILLIY ISTIQLOL MAFKURASINING ASOSIY G`OYaSI.

1.1. Vatan ravnaki-milliy mafkuraning asosiy goyasi.

Vatan — 1) kishilarning tug□ilib o□sgan joyi, yurti, mamlakati; tarixan muayyan xalqqa tegishli hudud hamda uning tabiati, aholisi, o□ziga xos taraqqiyoti, tili, madaniyati, turmushi va urf-odatlari majmui. Vatan ona kabi yagona, muqaddas. Vatan oldidagi qarzdorlik tuyg□usi, mas□uliyati har bir yetuk insonga xos xususiyatdir. Vatanni sevish vatanparvarlikda namoyon bo□ladi; 2) biror narsaning , mas., o□simlikning yuzaga kelgan joyi. **Vatan** — (arab. *vatan* — ona yurt) kishilarning yashab turgan, ularning ajdod va avlodlari tug'ilib o'sgan joyi, hududi, ijtimoiy muhiti, mamlakati. Vatan kishi yoki avlodlar tug'ilib o'sgan va kamol topgan zamin, o'lkadir. Vatan ostonadan boshlanadi, deb bejiz aytmaydi xalqimiz. Tili, e'tiqodi, urf-odatlari va milliy sifatlari bir bo'lgan avlodlar yashagn va yashayotgan jo'g'rofiy muhit Vatanni ifoda etadi.

Vatan — insonning o'z uyi-ro'zg'ori, yashab turgan diyori ma'nosida tushunilib, u keng va tor ma'noda ham qo'llaniladi. Biror xalq vakillari jamuljam yashab turgan, ularning ajdodlari azal-azaldan istiqomat qilgan hudud nazarda tutilsa, bu keng ma'nodagi tushunchadir. Kishi tug'ilib o'sgan uy, mahalla, qishloq nazarda tutilsa bu tor ma'nodagi tushunchadir.

O`zbekiston xalkining milliy taraqqiyot yulidagi bosh g`oyasi - mustakillikni mustaxkamlash, ozod va obod Vatan, erkin va farovon xayot barpo etishdir. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g`oyalari o`zining moxiyati, falsafasi, jozibasi bilan bosh g`oyani xalkimizning kalbi *va* ongiga yanada chukurrok singdirishga xizmat kiladi. Vatan

ravnaki farzandlar kamoliga boglik. Kishilarimizning ma`naviy yuksakligi vatanimiz ravnakining kafolotidir. shunday ekan, bu masala mustakil O`zbekiston uchun muxim, vazifalardan biridir.

Vatan - insonning kindik koni tukilgan mukaddas zamin, uni kamolot sari etaklovchi tabarruk maskandir. U ajdodlardan avlodlarga koladigan eng buyuk, bebaxo meros, eng aziz xotira. Vatan- ota-bobolarimizning xoki poklari jo bo`lgan, vakti-soati etib xar birimiz bosh kuyadigan mukaddas zamin.

Vatan - bu xalkning utmishi, buguni va kelajagi. Xalkimiz Vatan ostonadan boshlanadi, deb bejiz aytmagan. Kishi ulgaygan sari uning Vatan xaqidagi tushunchasi xam kengaya boshlaydi. Ostona, uy, maxalla, kishlok, shaxar, tuman, viloyat va nixoyat mamlakat darajasiga kutariladi. Tushuncha va kechinmalar nuktai nazaridan esa vatanparvarlik tarixiy taraqqiyot jarayonida paydo bo`lib, tashki muxit va davrlar ta`sirida shakllangan va o`zgarib kelgan ijtimoiy-ruxiy tuygudir.

Vatani bor odamning gurur-iftixori yuksak bo`ladi. Togdek tayanchi - Vatani borligini xis etgan inson xayotning xar kanday sinovlariga doimo tayyor turadi. Kurrai Zamin - Er sayyorasi butun jumlai jaxonda yashayotgan olti milliarddan ziyod xalklar uchun Vatan xisoblansa, xar bir xalk uchun takdiran va tarixan ato etilgan xudud ona-Vatandir.

Vatanni, ota-onani tanlamaydilar. Ular yaratganning o`zi tomonidan berilgan ulug *va* mukaddas ne`matdir. Ana shu ulug ne`matni, asrab-avaylash, uning sarxadlarini gullatib-yashnatish o`z kulimizda. Bunday imkoniyatni esa bizga ulug istiqlol berdi. Barchamizning kindik konimiz Ota Makon tuprogiga tukilgan, barchamiz bir ona- O`zbekiston kuksidan sut emganmiz. Endi uni oklashimiz, ana shu mukaddas yurt farzandi ekanligimizni unutmasligimiz darkor. Ona suti orkali Ona - Vatanga

mexr tugiladi, i farzandlarini buyuklikka, jasoratga etaklaydi. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimov ta`biri bilan aytganda: «Inson o`zligini anglagani, nasl-nasabini bilgan sari yuragida Vatanga muxabbat tuygusi ildiz otib, yuksala boradi. Bu ildiz kancha chukur bulsa, tugilib usgan yurtga muxabbat xam shu kadar cheksiz bo`ladi», u o`z takdirini Vatan ravnaki bilan boglik, deb biladi.

Odamlarda gayrat, erta tongdan karo tungacha ishlayverish kobiliyati bo`lishi mumkin. Mustamlaka davrida sobik markaz topshirigini bajarishning o`zi etarli edi. Mustakil O`zbekistonga esa mutelikdan xoli, mustakil fikrlaydigan, ishbilarmon, tadbirkor, vatanparvar shaxslar darkor.

VATAN ravnaki, avvalo, uning farzandlari kamoliga boglik. bu esa xar bir yurtdoshimizni o`zining ma`naviy kamoloti uchun yuksak mas`uliyatni xis etishga, o`z manfaatlarini shu yurt, shu xalk manfaatlari bilan uygunlashtirib yashashga da`vat etadi. bu esa vatanparvarlik tuygusida namoyon bo`ladi. Vatanparvarlik - kishining o`zi tugilib usgan, kamol topgan joy, zamin, uisaka bo`lgan muxabbatini, munosabatlarini ifoda etadigan ijtimoiy va ma`naviy-axlosuu xislatlari, fazilatlaridir. Fidoyilik vatanparvarlikning bosh belgisi xisoblanadi, uning oliy kurinishi esa jasoratdir. Bugungi kunda esa bozor iktisodiyoti sharoitida vatanparvarlikning muxim kurinishlaridan biri tadbirkorlik sifatida namoyon bulmokda.

Tarix vatanparvarlik tuygusini shakllantirishdagi eng buyuk kurollardan biri utmishda Ona Vatan ximoyasi, yurt tinchligi uchun jonini fido kilishga tayyor turgan Shirok, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi kabi shaxslar bo`lganligi faktining o`zigina kishilarda kelajakka ishonch ruxini mustaxkamlaydi.

Umuman vatanparvarlik: o`z xalkining tarixini yaxshi bilish va undan gururlanish; buyuk ajdodlar tomonidan yaratilgan moddiy va ma`naviy merosni ko`z korachigidek asrab, kelgusi avlodlarga etkazish;

ajdodlar urf-odat, rasm-rusum va udumlarini, merosini urganib, uning Kadriyatga aylangan kismini davom ettirish;

davlatimiz kelajagi, istiqlolning barkarorligi, kelajakning buyukligini chin dildan xis etish, shunday kelajakni barpo etishga astoydil kumaklashish, yuzlab fazilatlar kabi xususiyatlarni anglatadi.

Vatanparvarlik shaxsning chinakam e`tikodiga aylanmogi uchun bilimning o`zi - dunyo va ilm sirlaridan boxabarlik, nakadar chukur bulmasin, baribir kamlik kiladi. Vatan xaqida gap sotib, u kiyin axvolda kolganda chuchib, ikkilanib, lokaydlik, befarqlik kilib, irodasi, sadokati zaiflashadigan kishilar Vatanga noloyik.

Kur-kurona muxabbat xam Vatan ravnakiga xizmat kilmaydi, kutilgan natijaga olib kelmaydi. Vatan ishki, shu bilan birga shaxsning tankidiy muloxaza yuritishi, kam chiliklarni kurib, ularni bartaraf etish, mamlakati, xalki, milliy kadriyatlarini takomillashtirish yulidagi xarakatiga uygun bo`lishi lozim. Demak, Vatan ravnaki, avvalo uning farzandlari kamoli bilan chambarchas boglik. Buni chukur anglagan davlatimiz raxbari esa bor kuchi, gayrati, imkoniyatlarini komil inson tarbiyasiga safarbar etgan. Buni xar bir vatandoshimiz, jumlai jaxon kurib, bilib turibdi.

Moziy, bugungi kun shundan dalolat bermokdaki milliy g`oya xech kachon Vatandan tashkarida ildiz otmaydi. U Vatan ravnakini belgilab beradigan tamoyillarni o`zida aks ettirsagina kuch-kudrat manbaiga aylanadi. Vatanning ravnakiga xizmat kilmaydigan yot va begona g`oyalar esa xech kachon bizning milliy g`oyaga aylanolmaydi. Bunday

g`oya kanday libosga uralib olmasin, kanday nikob kiymasin, donishmand xalkimiz ularning nayrangiga uchmaydi.

Istiklol yillarida vatan va ravnak tushunchalari yangicha ma`no, yangicha xamiyat kasb eta boshladi. Istibdod davridagi xukmron kommunistik mafkura bor kuchini kishilar ongidagi Vatan tushunchasini bo`zib, soxta, mavxum Sovet vatani g`oyasini singdirishga sarflagan. «O`zbekiston - Vatanim manim» yoki «o`zbegim» deyish millatchilik sifatida baxolanib, minglab vatandoshlarimizni katagon domiga tortib ketgan.

Bugun u kunlar utmishga aylandi. Endi, biz Vatanimiz mustakil bo`lgan davrda yashamokdamiz. Endi, bu mustakillikni asrash, avaylash xam vatanparvarlikning namunasiga aylanmokda. Vatanparvarlik millatchilik emas, balki umu`minsoniy tuygudir. Frantso`z adibi Volter shunday degan edi: «Vatanga bo`lgan muxabbat meni ajnabiylar yutugidan ko`z yumishga majbur kilmaydi. Aksincha, Vatanga muxabbatim kanchalik kuchli bulsa, Vatanimni jaxondagi boshka xalklarning yutuklari bilan shunchalik kur boyitgim keladi». Bugungi kunda jamiyatimizda tadbirkorlik, erkin iqtisodiy faoliyat keng rivojlanayotgani, davlatimizning iqtisodiy kudrati ortayotgani, xalkimizning ma`naviyati boyib, ilm-ziyo saloxiyati yuksalayotgani Vatan ravnakining asosi bo`ladi.

Bu o`zgarishlar jarayonining ustuvor xususiyati xalkimizning bunyodkorlik faoliyatidir. Bunda ana shu bunyodkorlik saloxiyatini tula yuzaga chikarish, iktisodiyotni ilgor texnologiyalar asosida modernizatsiya kilish xal kiluvchi axamiyat kasb etadi. Jaxonda Ford, Rokfeller, Dyupon, Krupp singari uddaburon, gayratli kashfiyotchi tadbirkorlar o`z nomlarini millatlari va vatanlari tarixiga abadiy yozib kuydilar. Mustakil O`zbekiston ravnaki xam ana shunday uz tadbirkorlarimizga boglik. Vatan jaxon bozorida o`z umini egallaydigan,

rakobatbardosh maxsulotlar chikarishga kodir mutaxassislar tarbiyasi uchun bor kuchini sarflamokda *va* bunga javoban Vatan farzandlaridan bunyodkorlik faoliyatini talab kilmokda. Vatan ravnaki uchun bor bilimi, kuchi, saloxiyatini sarflash O`zbekiston Respublikasi barcha fukarolarining mukaddas burchiga aylanmogi darkor. Zero xar birimizning baxtimiz, kelajagimiz Vatan ravnaki bilan chambarchas boglik.

“Bunyodkor g`oyalar” tushunchasi, uning amal kilish xususiyatlari.

Uzida gumanizm talablarini aks ettiradigan, inson kamolo tiga, jamiyat rivojiga, millat tarakkiyotiga, xalkning iroda va intilishlariga xizmat kiladigan, uni jipslashtirib, oliy maksadlarga safarbar yatadigan g`oyalar bunyodkor g`oyalardir. Ular insonning ezgulikka va bunyodkorlikka yuttilishi, ichki yaratuvchanlik moxiyati, ijodkorlik tabiatidan kelib chikadi, odamlarni komillik va fozillik sari undaydi, iymon-e`tikodini mustaxkamlaydi, xayotiga ijobiy mazmun baxsh etadi.

“Bunyodkor g`oya” tushunchasi Prezident Islom Karimov tomonidan nazariy jixatdan asoslab berilgan bulib, jamiyat va odamlarni, turli gurux va katlamlarni, barcha fukarolarni tarakkiyot sari etaklovchi, xalkni ezgu maksad yulida birgalikda xarakat kilishga undovchi g`oyalar majmuini ifodalaydi. Bunyodkor g`oya ta`sirida inson ezgulikka etishish, millatlar va davlatlar esa ozodlik va mustakushlikka ershnish uchun intiladi, adolat va xakikat tantanasi yulida kurashadi, buyuk tarixiy galabalarni kulga kiritadi. Xozirgi davrda bunyodkor g`oyalar butun dunyoda demokratik xukukiy davlat va fukarolik jamiyatini barpo etish, xalklar va davlatlar xayotida goyaviy bushlikka yul kuymaslik, soglom va barkamol avlodni voyaga etkazish, zamonaviy dunyokarash va yangicha e`tikod egalarini tarbiyalashda muxim axamiyatga ega.

Bunyodkor g`oyalar xar bir xalk; umuman, bashariyatning orzu-umidlarini, maksad-muddaolarini ifodalaydi, erkin xayot va adolatli

tuzumni tarannum etadi. Asrlar mobaynida bunday buyuk, ulmas g`oyalar xalklarga kuch-kuvvat va ilxom bagishlab, ularni uz erki uchun kurashga safarbar etib kelgan. Xar bir tarixiy davrda uning ruxini aks ettiradigan, xalkning kadriyatlari xamda orzu-istaklariga mos keladigan g`oyalar kishilarning ongi va kalbidan joy olgan. Ularni ezgulik va bunyodkorlik ishlariga boshlagan, xar bir kishining bu yuldagi amaliy faoliyati uchun ma`naviy mezon vazifasini utagani, shubxasiz.

Muayyan kishi uchun bunyodkor g`oyalar xalk manfaatlarini, ularni uzida mujassam etadigan milliy g`oyani anglash bilan boglik xolda namoyon buladi. Vatan manfaatlari xar bir fukaro manfaatlari bilan uzviy boglangan. Zero, Vatanning obodligi xalkning farovonligi bilan boglik. Fukarolari badavlat mamlakatgina moddiy va ma`naviy tukis buladi. Shunday ekan, bunyodkor g`oyalarning muxim tamoyillaridan biri inson kadr-kimmatini xar tomonlama yuksaltirish, xalk farovonligini oshirishdan iborat. Bunga erishish uchun butun xalk, mamlakat fukarola-rining xamjixatligi va birdamligini yanada mustaxkamlash talab etiladi. Bu vazifa bunyodkor g`oyalarning ijtimoiy soxadagi asosiy moxiyatini — magzini tashkil etadi.

Shu ma`noda, “bunyodkor g`oyalar” tushunchasi xar bir kishining jamiyat xayotidagi faoliyati, yurti, millati, uzi va oilasi oldidagi burch xamda mas`uliyatini kay darajada xis etayotgani va bajarayotganini belgilaydigan ma`naviy mezon xamdir. Vatanni sevish, yurt tinchligini asrash, xalk farovonligi yulida kurashish bunyodkor g`oyalarning ma`no-mazmunini belgilaydi. Tarix xam, bugungi xayotimiz xam uz garazli maksadlariga erishish uchun yuksak g`oyalarning joziba kuchidan foydalanishga urinuvchi yovuz kuchlar xamma zamonlarda bulishini kursa-tadi. Kabi niyatli kuchlarning asl niyatlarini fosh etishda bunyodkor goyalar asosidagi zamonaviy tafakkur va ilgor dunyokarashning axamiyati bekiyos. Ularning mazmun-moxiyatini

bilish, axamiyatini anglash, bu g`oyalarni kalbimiz va ongimizga singdirish har birimizning ma`naviy burchimiz.

Umumiisoniy ma`noda bunyodkor g`oyalar butun dunyodagi insonlar, xalklar va davlatlarning ezgulik yulidagi maksad-muddaolarini ifodalaydi, tarix sinovlaridan utishda ularning ruxini kutarib, suyanch va tayanch buladi, millatlar xamda jamiyatlar duch keladigan xayotiy va ma`naviy muammolarni echishga yordam beradi. Bunday g`oyalar odam zotiga faqat moddiy boylik va ne`matlar uchun emas, avvalo, yuksak ma`naviyat, ilm-fan yutuklariga erishish, bu murakkab va taxlikali dunyoda aql-zakovat, iymon- e`tikod bilan ezgulik va bunyodkorlikka intilib yashash lozimligini anglatadigan, insoniyatning tarakkiyot yuluni yoritadigan mayokdir, deyish mumkin.

Milliy darajada bunyodkor g`oyalar muayyan millatning utmishi va kelajagini bir-biri bilan boglaydigan, uning muddaolari va orzu-istaklarini amalga oshirishga xizmat kiladigan, uni ezgu ishlarga safarbar etadigan ma`naviy omildir. Bunday g`oyalarning maksadi Vatan ravnaki, Yurt tinchligi, Xalk farovonligini ta`minlashga xizmat kilish, xar bir inson kalbida ularga muxabbat va sadokat ruxini shakllantirishdan iborat. Shu ma`noda, bunyodkor g`oyalar majmui bulgan Milliy istiklyul g`oyasi uz nomi bilan Uzbekistan xalki va uning mustakilligining ifodasi bulib, u dini, e`tikodi, jamiyatdagi kaysi tabakaga mansubligidan kat`i nazar, yurtimizda yashayotgan barcha fukarolarning umummilliy maksadini belgilab beradi, xalkimizning asrlar mobaynida intilib kelgan orzu-ideallarini, olijanob maksad-muddaolarini uzida mujassam etadi.

Hər bir kishi ongi xamda kalbida ezgulik va bunyodkorlikka intilish, insoniyatga sadokat, kelajak va mustakillik xakida kaygurish, uzligini, xalk, Vatan kadri-kiymatini tug`ri anglash va uni ximoya kilish bunyodkor g`oyalarning shaxsiy darajada namoyon bulishi va

xususiyatlarini kup jixatdan belgilaydi. Shu ma`noda, xalkimiz asrlar mobaynida ezgu niyat kilib kelgan mustakillikni saklash va mustaxkamlash xar birimizning mukaddas burchimiz. Buning uchun barchamiz bir yoqadan bosh chiqarib, muqaddas ona-Vatanning hayotiy manfaatlarini yurakdan xis etgan holda, ularni ruyobga chiqarish uchun faol harakat qilishimiz, kurashishimiz zarur.

Ilmiy nuktai nazardan Karaganda, “bunyodkor g`oyalar” **g`oyashunoslikning maxsus kategoriyasi** xisoblanadi. Bizda bu borada ilmiy tadkikotlar olib borish endigina boshlanmokda. Shu ma`-noda, u yanada kengrok taxlil va tadkikotlarga muxtoj. Holbuki, mazkur tushunchaning tuzilishi, uni tashkil etadigan elementlar, ularning namoyon bulish xususiyatlari aloxida tadqiq etilishi lozim. Shu bilan birga, jamiyat tarakkiyotining tub burilish davrlarida, uzgarish va isloxotlarni amalga oshirish jarayonida bunyodkor g`oyalarning yaratuvchanlik, xalkni birlashtirish va ezgu maksadlar tomon safarbar etish xususiyatlaridan ijobiy foydalanish masalasi katta axamiyat kasb etadi.

Bunyodkor g`oyalarning asosiy funktsiyasi — odamlarning ongi va kalbiga bunyodkor g`oyalarni singdirish, ularga uz atrofidagi dunyoni, voqea xodisalarni tugri idrok etish, maksad-muddaolariga etishning xolisona va bekaraz yullarini kursatib berish, odamlarni bu faoliyatga jalb qilishdan iborat. Bu jarayon, bir tomondan, odamlarning ma`naviy kamoloti, tafakkuri va dunyokarashi uzgarishiga, ikkinchi tomondan esa, jamiyat taraqqiyoti, tinchlik va barkarorlik, fukarolar xamjixatligi mustaxkamlanishiga xizmat qiladi. Amir Temur bobomiz va uning avlodlari davridagi ma`naviy yuksalish, Uzbekistonning mustakdllik yillaridagi bunyodkorlik soxasida erishgan yutuklari bunga misol buladi.

Shu ma`noda, bunyodkor g`oyalar jamiyat a`zolarida vokea va xodisalarni mustakil va xolisona tushunish kobiliyatini shakl- lantirish,

ularga uz xayotidagi maksad-muddaolarini bajarish- lari uchun zarur imkoniyatni yaratishga xizmat kiladi. Bunday funktsiyasiz odamlar ommasini bunyodkorlikka safarbar rlish, ularni shu yo`lda uyushtirish kiyin kechadi. Bunda odamlar ongi va dunyoqarashi xayot xaxixati, jamiyat va inson manfaatlari talab etgan darajada shakllanishiga xarakat qilinadi.

Bunyodkor g`oyaga asoslangan faoliyat natijasida jamiyatda ez-gulikka xizmat kiladigan kup sonli ongli kishilar paydo buladi. Bu kishilar ana shu asosda fikrlaydi, xayot xodisalariga tugri va osilena baho beradi va muayyan vaziyatlarda bunyodkorlik yulida kurashadigai fuqarolarga aylanadi. Ular jamiyat va millat mentalitetida xayrli va savob amallar, bunyodkorlik tamoyillari ustuvor bulishiga xarakat kiladi.

Har qanday mafkura kabi bunyodkor mafkura xam muayyan qoidalarga muvofik, yaratiladi. Ayni shu koidalar jamuljam xolda shu yunalishdagi mafkuraviy fikrlash uslubini (mafkuraviy ong apparatini) tashkil etadi. Bunyodkor g`oyalar shu vosita orkali odamlar ongiga singdiriladi. Mazkur uslub vositasida odamlar bu g`oyalarning mazmun-moxiyatini anglab oladi, uzlarining xayot va faoliyat tamoyillarini belgilaydi. Ular omma ongi va kalbiga singsagina moddiy kuchga aylanadi.

Bunda mazkur g`oyalarni yaratuvchi va ularni odamlar ongiga singdiruvchi mexanizm muxim axamiyat kasb etadi. Bu mexanizm kup xollarda ma`naviyat va madaniyat soxasidagi turli tashkilotlar, xilma-xil mutaxassislar xamda ilmiy bilish va ijod ma`lumotlari jamiyat a`zolariga kitoblarda, gazetalarda, jurnallarda, teatr, kino, televidenieda va umuman odamlar kuradigan, eshitadigan va o`qiydigan barcha jabxalarda namoyon buladi. Ular shu vosita orqali o`z ongi uchun zarur bulgan g`oyaviy tamoyillarni urganadi va uzlashtiradi. Bunyodkor g`oyalar

omma dunyokarashining tarkibiy qismiga aylanganidagina odamlarning qalbi va ongidan chuqur hamda mustaxkam o`rin oladi.

Bunyodkor g`oyalar asosidagi mafkuraviy fikrlash uslubi ilmiy fikrlash uslubi kabi begarazlik, xolislik, ob`ektivlik, professionallik, mantixiylik kabi belgilar bilan tavsiflanadi. Bunday fikrlash uslubi shu nuxtai nazardan ilmiy fikrlash uslubining tarkibiy xismi xisoblanadi.

Bunyodkor koyalarni singdiruvchi mutaxassislarning vazifasi odamlarga uzini kurshagan dunyoni va uz-uzini amalda xanday bulsa, ushanday, xolisona tasavvur kilish va tushunishni urgatishdan iborat. Lunda kilib aytganda, ularning faoliyati odamlarga borligini mustaqil anglab etish, jamiyatning asl maqsad- muddaolarini qanday tasavvur qilish, uzi hayotda duch keladigan narsa va voqealardan qaysilarini ustuvor bilishni urgatishga harakat qiladi. Bu borada u bilishning muayyan natijalaridan kelib chikadi va ulardan muttasil baxra oladi, uning xilma-xil vositalaridan foydalanadi.

Bunyodkor mafkura aeosidagi fikrlash uslubining yana bir jixati uning begarazligida. Bu soxadagi vazifa jamiyatdagi barqarorlikni asrash uchun zamin yaratish, uning ijtimoiy tuzilishi va axolining shakllangan turmush tarzini yanada takomillashtirish, uni turli mafkuraviy xuruj va taxdidlardan himoyalashdan iborat. Uz-uzidan ravshanki, bunday mafkura mazmuniga mavjud ijtimoiy xolatni ezgu g`oyalar amaliyotiga xos tamoyillar bilan boyitish, bunyodkor g`oyalarni ustuvor kilish imkonini beradigan, shuningdek, kishilar xayotiga ijobiy mazmun baxsh etigaga va ularning jamiyat a`zolari sifatidagi ma`naviyatiga ta`sir kursatishga karatilgan muayyan kddriyatlar tizimini gaakl- lantirish kabi faoliyat yunalishlari kirishi lozim. Bu esa, uz navbatida, odamlarning ongidan borlikring barcha xodisalariga doyr muxim andozalar bilan birga mazkur xodisalarga berilgan xolisona baxo xamda ularga munosabat shakllari xam mustax,kam urin olishi uchun zamin yaratadi.

Bunga erishish uchun bunyodkor g`oyalar xakidagi xulosalar od- diy odamning fikrlash darajasiga muvofik, kelishi yoki uning fikrlash uslubini ezgulik tomoniga karatishi lozim. Bunday asos- ga ega bulgan mafkuraviy tushunchalarning anikligi va tushunar- liligi xdm, uning uziga xos jixatlari xam shu soxadagi menta- litetning nisbatan yuksak darajasida vujudga keladi. Shuning uchun x,am bunyodkor yuyaga asoslangan mafkurada va unga tayanadi- gan fikrlash tarzida, aniklilik va tushunarlilik illyuziyasi paydo bulmaydi, balki x,ayot xodisalari anik, ravshan aks etadi, xolisona va bega raz yondashuv natijasi sifatida namoyon buladi.

Bunyodkor mafkuraning xakkoniyligi shunda kurinadiki, u vayronkor mafkuradan farkli tarzda, uydirmani xakikat kilib kursatishga xizmat k;ilmaydi. Unda fakat xavdoniy fikrlar mavjud bulib, bunday mafkurada odamlarni vok;elikdan chalgituvchi, nore- al, xayoliy dunyo manzarasini yaratuvchi omillar etakchilik kushmay- di. Bu manzara yolgon emas, unda xakikdt ustuvor bulib, u vayronkor mafkura manzarasidan sifat jixatidan butunlay uzgacha xodisa. Bu mafkura odamlarga ularning kundalik xdyot faoliyatida xala- щт bermaydi, balki odamlarning uzlari ongli ravishda unga xos tamoyil va talablarni bajaradi. Ushbu yunalishdagi tafakkur xar bir suz va xar bir jumlada uzidan nshnona beradi. Aksariyat xol- larda odamlar bunday xolatdan baxra oladi, kamolotga erishadi- lar. Ta`bir joiz bulsa, ular ezgulik. va bunyodkorlik maydonida yagaaydi va odatdagidek uz xayot funktsiyalarini bajaradi. Aynan ana shunday mafkuraviy maydon uzini shunday namoyon etishi mum- kinki, u xar bir kishi, xar kdnday jamiyat uchun ma`naviy yuksa- lyun, tinch xayot kechirish, mazmunli yashash omili sifatida muxim axamiyatini doimo sakdab krlaveradi.

Bunyodkor g`oyalar asosida shakllangan tafakkur odamlar uz xayot funktsiyalarini bajarishlariga aslo monelik kilmaydi. Illy bi lan birga, u odamlarni tugri muloxaza yuritgap, xolisona kdror- lar kabul kilishga

urgatadi, ularning xayotini ma`lum darajada engillashtiradi. Xar bir inson uchun ijobiy omil xisoblanadigan bunday tafakkursiz odamlar yomonrok; yashagan jamiyat uzok mavjud bula olmagan bular edi, deyish mumkin. Bunyodkor g`oyalar aso- sidagi mafkura borlik xakidagi ertak emas, balki odamlar fao- liyatining uziga xos dasturilamali xdmdir. Shu ma`noda, bunyodkor mafkura uz moxiyatiga kura real vaziyatdagi uzgarishlarni doimo xisobga oladi, uzgarmas va shak-shubxasiz bulishga xarakat kilmaydi. U muayyan vaziyatlarda odamning yashash koidalarini mazkur vaziyatlar xakidagi ilmiy tasavvurga asoslangan xolda talk- in kiladi. Ayki shu sababli bunday mafkura uz sha`niga baland- parvoz suzlar aytilishiga muxtoj emas. U muayyan xayot tajribasi negizida vujudga kelganidan sung, vak,tga buysunmaydigan, mutlak xakikat sifatida va uzgarmas kurinishda bulishini talab kilmaydi. Balki vakt utishi, zamon uzgarishlari va davr talablariga kura takomrshlashib boradi, mup’asil yangilanish jarayonidan utadi. Bugungi kunda mantikiy fikrlash bunyodkor mafkura asosidagi fikrlashning asosiy omiliga aylanmokda. Bu esa dunyodagi xozirgi vaziyatni chukur urganish, g`oya va mafkura soxasidagi jarayonlar- ning mazmun-moxiyatini anglashga yordam beradi.

Bunyodkor g`oyalarning shakllari**.** Insoniyat tarixining eng kddrpuggi davrlaridan buyon ozodlik, mustakillik, adolat, Yurt tinchligi, Vatan ravnaki, Xalk, farovonligi, Ijtimoiy xamkorlik, Komil inson, Millatlararo xamjixatlik, Diniy bagrikenglik kabi bunyodkor g`oyalar nixoyatda muxim axamiyat kasb etab kelmokda.

Ozodlik g`oyasi — mazlumlarni uz erki uchun kurashga chorlay- digan, ularni shu yulda birlashtiradigan va safarbar kiladigan, kullik va karamlikning xar kdnday kurinishini inkor etadigan bunyodkor g`oya. Darxakikat, inson xamgana ozodlik va xurriyatga ish'ilib yashayda. U doimo uzini erkin xj^tc kilishga, mustakil tur- mush kechirshnga extiyoj sezadi. Prezident Islom Karimov ta`- kidlagani kabi, bu koya insoniyat

tarixining azaliy yuldoshi, utmishdan xozirga kadar uz axamiyatini sakpab kelayotgan ezgu kddri- yatni ifodalaydi. Uning mazmun-moxiyatini bir necha yunalishda talkin va taxlil rlish mumkin. U ijtimoiy ma`noda — jamiyat xayotining kdndayligi va kdy tarzda tashkil etilganini, siyosiy ma`noda — mustakil va emin-erkin yashashni, iktisodiy ma`noda — mulk va moddiy boyliklarga barchaning teng ega bulish imkoni- yatini, ma`naviy ma`noda — inson va jamiyatning turli tazyik- lardan xolisligi, fikr, e`tikdts va suz erkinligini anglatadi.

“Ozodlik” tushunchasi insoniyatning azaldan erkin, xur va musta kil yashash orzu-umidlari, armon va iztiroblarini uzida mu- jassam etadi, u erkin dunyokdrash, mustakil tafakkurga suyanib yashash saloxiyati, uz takdirini uzi belgilash tamoyillariga asos- lanadi. Bu g`oya mustamlakachilikning xar kdnday shaklini, u ta- k,ozo etadigan tusik va zuravoshshklarni inkor etadi. Insoniyat tarixining turli davrlarida jaxonning barcha mintakdlarida ozodlik uchun kurashning shaklan turlicha, moxiyatan uxshash bulgan xurriyatga intilish xodisalari mavjud bulgani bu fikrning xakikdtligini isbotlaydi.

Mutelik bor joyda xukmronlik, uzgalarga bosh egib, kdram bulib yashash kabi illatlar paydo buladi. Natijada biz sunggi asr mobaynida boshimizdan utkazgan mustamlakachilik kabi xolat- lar vujudga keladi. XX asr intixosida totalitar tuzum, kom- munistik mafkura tanazzulga uchradi. Jaxonga, er yuziga xokimi mutlaklikni da`vo etgan sobik; ittifok jamiyat sifatida xam, davlat sifatida xam kuladi. Uning tarkibiga kirgan ittifok;- dosh respublikalar ozodlik mak,omiga erishdi. Ozodlik g`oyasining kudrati shundaki, u odamlarning uzaro munosabatlari, mamla- katlar va davlatlararo munosabatlarni me`yor-mezonga soladi, turli kamsitishlar yoki ortik^cha ta`zim-tavozega chek kuyadi. Ozodlik g`oyasi insoniyat tarixida uchmas nom koldirgan kupgina allo- malar, mutafakkirlar xayoti va ijodining mazmunini tashkil etadi. Alisher Navoiyning kuyidagi ruboiysi bu g`oyaning asl mo- xiyatini aks ettiradi:

Rurbatda garib shodumon bulmas emish,

El anga shafiku mexribon bulmas emish.

Oltin kdfas ichra gar kizil gul bitsa,

Bulbulga tikondek oshiyon bulmas emish.

Ozodlik yuyasini umuminsoniy, milliy va shaxsiy nuktai nazar- lardan xdm talkin ki*chish mumkin. Umuminsoniy jixatdan**,** bu g`oya butun er yuzida tarakdayot va erkishshk uchun kurashayotgan kishilar- ning muzaffar bayrogi, demokratii jamiyat va davlatlar xayotining ustuvor tamoyillaridan birini ifodalaydi. Milliy jixatdan**,** u xar bir millat va xalkning uz mustakil tarakkiyot yuli, uz tavdirini uzi belgilay olishi, milliy davlatchiligiga ega buli- shini anglatadi. Shaxsiy darajada inson xak-xukuklarining ruyobga chщщii, uning ijtimoiy-ma`naviy jixatdan erkinligini bildi- radi. Bu g`oya milliy istiklol mafkurasining asosiy tushunchalari- dan biri — «Ozod va obod Vatan» iborasida uz ifodasini topgan.

Vatanparvarlik tarixiy tarakkiyot jarayonida paydo bulib, tashki muxit va davrlar ta`sirida shakllangan, kamolga etib kelgan ijtimoiy-ruxiy tuygudir. U xar bir insonning butun umri davomida shakllanib, kengayib va takomillashib boradi. Albat- ta, inson ulgayib, voyaga etar ekan, u butun er yuzi odam bolasi uchun umumiy makon ekanini anglaydi. Ona zamin kuyosh sistema- sida inson uchun yagona Vatan ekanini bilib oladi. Shu zaminni asrab-avaylash lozimligini tushunadi. Bunday tasavvurga asoslangan vatanparvarlik umumbashariy tushunchadir.

Vatan ravnaki xakida kaygurish millatchilik emas, balki umuminsoniy tushunik. Frantsuz adibi Vol`ter ta`kidlagani kabi: «Vatanga bulgan muxabbat meni ajnabiylar yutugidan kuz yumishga majbur kilmaydi. Aksincha, Vatanga muxabbatim kanchalik kuchli

bulsa, uni boshkd xalklarning yutuklari bilan shunchalik kup boyitgim keladi». Aslida Vatan — insonning kindik koni tukilgan mukaddas tuprok, uni kamolot sari etaklovchi, xayotiga ma`no-mazmun baxsh etuvchi tabarruk maskan. U ajdodlardan avlodlarga koladigan eng buyuk, bebaxo meros, eng aziz xotira, ota- bobolarimizning xoki poklari jo bulgan, vakti-soati etib xar birimiz bosh kuyadigan mukaddas zamin. Shu ma`noda, xalkimiz Vatan ostonadan boshlanadi, deb bejiz aytmagan. Kishi ulgaygan sari uning Vatan xakidagi tushunchasi xam kengaya boradi va bu tushuncha ostona, uy, maxalla, kishlok, shaxar, tuman, viloyat va nixoyat, mamlakat darajasiga kutariladi. er sayyorasi butun axdi jaxon uchun Vatan xisoblansa, xar bir xalk uchun takdiran va tarixan ato etilgan XUDUD ona-Vatandir.

Insoniyatning kup ming yillik utmishi va bugungi kun vokeligi shundan dalolat bermokdaki, milliy g`oya xech kachon Vatandan tashkarida ildiz otmaydi. U Vatan ravnakini belgilab beradigan tamoyillarni uzida aks ettirsagina kuch-kudrat manbaiga aylanadi. Shu ma`noda, jaxon tarixida shunday davrlar borki, unda buyuk ishlarga tayyor xalklar uz yulboshchilari etakchiligida, tarixning muayyan kiska boskichida ming yillarda kulga ki- ritish mumkin bulgan natijalarga erishgan. Aynan ana shunday davrlar insoniyat tarixiga shu xalkka mansub buyuk kishilarning uchmas nomini bitadi, jaxon madaniyatini boyitadi, umumbashariy tarakkiyotga katta xissa bulib kushiladi.

Bugungi mustakillik davri xuddi ana shunday, milliy dav- latchilikni tiklash va barkaror kilish, mustakil yashash borasidagi orzularimiz ushalgan, Uzbekistan jaxon xamjamiyatining teng xukukli a`zosiga aylangan, mamlakatimizni eng ilgor davlatlar katoriga olib chikish uchun keng imkoniyatlar ochilgan davridir. Bu davr istiklolga erishgan xalkimizning milliy saloxiyatini eng yuksak chukkilarga kutarish. Jamiyatning barcha soxalarida tub isloxotlar va ulkan bunyodkorlik ishlarini amalga oshirish, mamlakatimizda konun ustuvor bulgan

demokratik davlat va erkin fukarolik jamiyati barpo etish davridir. Uni tarixiy axamiyati jixatidan yurtimizning Soxibkiron Amir Temur boshchiligida ozod.pikka erishgan va mustakillikni saklash xamda mustaxkamlash uchun buyuk ishlarni amalga oshirgan davri bilangina kiyoslash mumkin.

Bugungi kunda “Vatan ravnaki” g`oyasining mazmun-moxiyati xar bir yurtdoshimizning takdirida uz ifodasini topmokda. Bu g`oya xar bir yurtdoshimizni uzining ma`naviy kamoloti uchun yuksak mas`uliyatni xis etishga, uz manfaatlarini shu yurt, shu xalk manfaatlari bilan uygunlashtirib yashashga da`vat etadi. Zero, xar birimizning baxtimiz, kelajagimiz Vatan ravnaki bilan chambarchas boglik ekan, Vatan ravnaki uchun bor bilim, kuch, saloxiyatimizni sarflash barchamizning mukaddas burchimiz.

Ma`lumki,sobik ittifok davrida odamlar ongiga barcha falokatlarning sababi xususiy mulkda, degan g`oya singdirilib, soxta tenglikni karor toptirishga xarakat kilindi. Okibatda ishlamagan odam ishlagan odamdan yaxshirok yashay boshlagan edi. Xatto usha davr kishisining uzi xam davlat mashinasining murvatiga aylantirilgan edi. Mexnatga xak tulashdagi adolatsizlik bokimandalik kayfiyatini, ishlab chikarishdagi isrofgarchilikni, tashmachilikni kuchaytirdi.

Tarix dalolat beradiki, turli g`oyalarni bay rok kilib olgan kuchlarni bir maksad yulida birlashtirish koyat mushkul ish Jle- kin Vatan ravnaki, Yurt tinchligi, Xalk farovonligini ta`min- lash extiyoji va zarurati ana shunday xamkorlikka erishishni takozo etadi. “Ijtimoiy xamkorlik” milliy istiklol mafku- rasining shu maksadga karatilgan asosiy g`oyalaridan biridir. Bu tizimda ijtimoiy xamkorlik G`OYASINING mustaxkam urin egallashi butun dunyo va mamlakatimizda xilma-xil tashkilot xamda ijtimoiy katlamlar, turli institutlar urtasida uzaro xam- korlik alokalarini ta`minlash zarurati bilan izoxlanadi.

Bugungi kunda er yuzida 6 milliarddan ziyod kishi yashaydi. Uzbekistan xududida xam kuplab millat va elat vakillari istikomat kilmokda. Davlatlar bu borada kup millatli (poliet- nik) va bir millatli (monoetnik) tarkibga ega bulib, xar biri uziga xosligi bilan bir-biridan fark kiladi. Xar bir mamlakatda turli millat vakillarining mavjudligi azal-azaldan unga uziga xos tabiiy rang-baranglik baxsh etib kelgan.

Aloxida ta`kidlash lozimki, jamiyatni sun`iy ravishda bulib, turli karama-karshiliklarni mutlaklashtiradigan ta`- limotlardan farkii ularok, ijtimoiy xamkorlik g`oyasi turli partiya, din, kdtlamga mansub xilma-xil jamiyat a`zolari kdrash- laridagi tabiiy rang-baranglikni uygunlashtiradi va umumiy tarakkiyot manfaatlariga buysundirishga xizmat kiladi. Bunda, birinchidan, jamiyatning eng ustuvor maksad va manfaatlarini uzida mujassam etadigan ilgor g`oyalar milliy tarakkiyotni xa raka tga keltiruvchi kuchga aylanadi. Ikkinchidan, jamiyatdagi xar bir ijtimoiy toifa yoki gurux, uzining dasturiy maksadlari va amaliy faoliyatini ana shu ustuvor milliy g`oyalar bilan uygun- lashtirishini anglab oladi. Uchinchidan, xar bir shaxe, ijtimoiy mavkei, dunyokarashi va e`tikodidan kat`i nazar, jamiyatning ustuvor maksad va manfaatlarini aks ettiradigan milliy g`oyalarning amalga otpishi uchun uzini mas`ul deb bilishi bu jarayonning asosiy tamoyili xisoblanadi. Turtinchidan, turli ijtimoiy guruxlar manfaatini ximoya kilishga bel boglagan, uz dasturini e`lon kilgan partiya va jamoat tashkilotlari uz faoliyat doirasidagina a`zolari manfaatini ximoya kilishi mumkin, xolos. Birok umumiy manfaat — xalk, jamiyat, Vatan manfaati singari eng oliy kadriyatlar borki, barcha siyosiy partiyalar, g`oyalar va mafkuralar ana shu umumiy asoslarda birlashadi.

Ijtimoiy xamkorlik jamiyatdagi barcha kishilar, partiyalar, toifalar bir xil fikr yuritsin, degani emas. Aslida xar bir ijtimoiy kuchning dunyokarashi. manfaatlari turlicha buladi va binobarin, ular bir-biridan fark kiladi. Lekin bular uchun umumiy yunalish yagona maksad —

Vatan ravnaki. Yurt tinchligi, Xalk farovonligi bulib kolaverishiga erishish nixoyatda muxim. Chunki, pirovard natijada xayot kimning kanday yunalishga mansub bulganiga karab emas, Vatan va xalk manfaatlari uchun kilayotgan amaliy ishlariga karab baxo beradi.

“Millatlararo totuvlik” g`oyasi insoniyat tarakdayotining muxim sharti. tinchlik va barkarorlikni mustaxkamlash omili, muayyan xudud yoki davlatda turli millat vakillarining baxamyadaxdt yashashi, xamkorlikda faoliyat yuritinshni ifodalaydi. Umumbashariy kadriyatlardan biri bulgan bu g`oya turli xalklar birgalik- da istikomat kiladigan mintakd va davlatlar milliy tarakkiyoti- ni belgilaydi, shu joydagi tinchlik va barkdrorlikning kafolati bulib xizmat kiladi. Kaerdaki ushbu g`oyaning axdmiyati anglab etilmasa, yasamiyat xdyotida turli ziddiyatlar. muammolar vujudga keladi va ular tinchlik xamda barkarorlikka xavf soladi. Zero, butun er yuzidagi 2000 ga yakin xalk va millat dan, bor-yuti 200 ga yakini uz davlatchiligiga ega, xolos. Bunday sharoitda butun dunyoda millatlararo totuvlikni ta`minlash uchun ularning manfaatlari, ruxiyati, intilishlarini muntazam urganib borish, siyosiy-ijti- moiy xayotda bupi doimo e`tiborga olish zarur.

Xar kanday mamlakatning tarakkiyoti va dunyodagi obru-e`tibori, avvalo, shu el-yurtda karor topgan tinch-osoyishtalikka, shu erda yashayotgan barcha millat va elatlarning totuvligiga boglik. Shuning uchun xam respublikamizda mustakillikning birinchi kunlaridanok millatlararo munosabatlarga aloxida e`tibor berildi. Bu boradagi siyosatning asosi va ustuvor yunalishlari mamlakatimiz Konstitutsiyasida, davlat mustakilligini e`lon kilish tugrisidagi Deklaratsiyada, respublikamiz konunlarida uz ifodasini topgan. Mamlakatimiz Konstitutsiyasida, «Uzbekiston xalkini millatidan kat`i nazar, Uzbekiston Respublikasining fukarolari tashkil etadi», deb ta`kidlanishi, «Fukarolar saylov xukuklarining kafolatlari tugrisida»gi konunda esa, barcha fukarolarga ijtimoiy kelib chikishi, ijtimoiy va mul

kiy mavkei, irkiy va milliy mansubligi, jinsi, ma`lumoti, tili, dinga munosabati, magshulotining turi va xususiyatidan kat`i nazar, teng saylov xukukdening berilishi belgilab kuyil- ganligi ana shu bagrikenglikning zamonaviy siyosiy-xukukiy ifo- dasidir. Eng muximi, biron-bir kishi — millati, irki, dini va e`tikodidan kat`i nazar, jamiyat xayoti, tarakkiyoti, isloxotlar jarayonidan chetda kolmasligi, aksincha, bu jarayonning faol ishtirokchisiga aylanishiga erishish ushbu soxadagi ustuvor yuna- lishlardan biridir.

Mamlakatimizda ushbu g`oyani amalga oshirishga katta e`tibor berilmokda. Uzbekiston — kup millatli mamlakat. Statistik ma`- lumotlarga kura, xozirgi vaktda respublikamizda 136 millat va elat vakillari yashab, mexnat kdlmokda. Shuni aloxida ta`kidlash kerakki, bu millat vakillariga kup-kamligidan kdt`i nazar, bir xil munosabat bildirilmokda. Bunga bir misol. Asosiy Krnuni- mizda Uzbekiston Respublikasida davlat tili bulgan uzbek tili bilan birgalikda yurtimiz xududida istikomat kiladigan barcha millat va elatlarning tili, urf-odati va an`analari xurmat kilinishi xamda ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratilishi kafolatlangan Albatta, bu borada 1992 yilda tashkil etilgan Respublika baynalmilal madaniyat markazi mamlakatimiz raxbariya- tining millatlararo munosabatlarga bulgan e`tibori va ga mxu r- ligining yorkin ifodasi buldi. Xrzirgi paytda bu markaz Uzbekiston xUDUDIda faoliyat olib borayotgan 140 dan ortik milliy mada- niy markazlar faoliyatini muvofiklashtirmokda, ularga tashki- liy va metodik yordam kursatmokda. Bu erda muntazam ravishda turli xalklarning bayramlari, festivallar, uchrashuvlar, tanikli madaniyat arboblarining chikishlari, seminarlar, konferentsiya- lar utkazib turiladi. «Uzbekiston — umumiy uyimiz» degan da`- vat mamlakatimizda bir maksad yulida yashab, mexnat kilib kela- yotgan barcha millat va elat vakillarining umumiy shiorigina emas, asosiy maksad-muddaosini xdm ifodalaydi.

Bir makon va bir zamonda xilma-xil millatlarga mansub xamda turli dinga e`tikod kushuvchi fukarolarning bir butun xalk sifatida tinch-osoyishta xayot kechirishi jamiyat rivoji uchun muxim axamiyatga ega. Ayni ana shu tinchlik va osoyishtalikning muxim omillaridan biri millatlararo totuvlik bulsa, ikkinchisi dinlararo bakrikenglidir.

Xozirgi kunda Vatanimizda turli dinlar va din vakillari urtasida umumbashariy kadriyatlar asosida birodarlikni mus- taxkamlashga muxim e`tibor berilmokda, mamlakatimizda undan ziyod konfessiyaga mansub diniy tashkilotlar faoliyat kursat- movda. Ularning uz faoliyatini amalga oshirishi va mamlakat xayotida faol ishtirok etishi uchun xamma shart-sharoitlar yara- tilgan. Bu boradagi xukukiy asoslar Uzbekiston Konstitutsiyasida, «Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar tugrisida»gi konun- da uz ifodasini topgan. Shu nuktai nazardan Karaganda, demokratik jamiyat kurish yulidan borayotgan Uzbekistondek kup kon-fessiyali mamlakatda turli dinlarga mansub kipshlarning manfaatlarini uygunlashtirish, ular orasida totuvlikni ta`min- lash tarakkiyotning xal kiluvchi omillaridan biridir.

Mamlakatimizda davlat konuniy asosda barcha dinlarga, barcha e`tikod egalariga teng imkoniyatlar yaratib bergan. Diniy tashkilotlar bilan munosabatlarning ular xak-xukuklarini XUR- mat va ximoya kilish asosida olib borilayotgani e`tikod erkin- ligini amalda ta`minlamokda. Ayni vaktda diniy tashkilotlar- dan xam konun oldidagi burch va majburiyatlarini bajarish ta- lab ktslinadi. Bu xalkimizning xoxish-irodasi bilan tanlab olin- gan vijdon erkinligi yulidir.

Shuni ishonch bilan aytish mumkinki, yurtimizning eng muxim yutukdaridan biri turli millat va din vakillari urtasida birlik va xamjixatlik muxitining yaratilgani buldi. Davlatimiz raxbari Islom Karimov bu xakikdtni ta`kidlab, shunday degan edi: «Biz uchun eng katta boylik bulmish yurtimizdagi tinchlik va osoyishta- lik,

barkdrorlikni mustaxkamlash, fukdrolararo totuvlik, turli millatlar va diniy konfentsiyalar urtasida xamjixatlikni yanada kuchaytirish — kundalik xayotimizning 1fidasiga aylanishi lozim»[1] . Ana shu bebaxo ne`matning kadriga etish va bu borada amalga oshirilishi zarur bulgan barcha vazifalarni sidkddildan ado etish shu Vatanda yashab, shu zamindan baxramand bulayotgan xar bir fukaroning, demakki, barchamizning asosiy vazifamiz.

Bunyodkor g`oyalar tugrisida kayd etilgan yukoridagi fikr-muloxazalardan ba`zi xulosalarga kelish mumkin.

Ijtimoiy ma`noda**,** bunyodkor g`oyalar, avvalo, odamlarning ez-gulikka intilishi va ichki bunyodkorlik moxiyatidan kelib chikd- di, insonni komillik va fozillik sari undaydi, uning xdyotiga ijobiy mazmun baxsh etadi. Ikkinchidan, uzida gumanizm talab- larini aks ettiradi, inson kamolotiga, jamiyat rivojiga, xalkning ezgu intilishlariga xizmat kiladi, uni oliy maksadlarga safarbar etadI. Uchinchidan, bu g`oyalar ta`sirida inson ezgulikka etishish, millatlar va davlatlar esa, ozodlik va mustakillikka erishish uchun intiladi, adolat va xakikat tantanasi yulida ku- rashadi, ijobiy natijalarga erishadi.

Falsafiy ma`noda**,** “bunyodkor g`oyalar” shu soxadagi fanlar- ning asosiy tushunchalaridan biri, g`oyashunoslikning maxsus ka-tegoriyasidir. Mazkur tushunchaning mazmun-moxiyati, tuzilishi, namoyon bulish shakllari, amaliy xususiyatlarini aloxida va yana- da kengrok tadkik etish lozim. Bu borada bunyodkor g`oyalarning insonlar, xalklar va davlatlarning ezgulik yulidagi maksad- muddaolariga etishishi, tarix sinovlaridan utishi, ular duch keladigan xayotiy va

---

1 Каримов И. Мамлакатни модернизация килиш ва иктисодиётимизни биркарор ривожлантириш йулида. -Т. : "Узбекистон”, 2008. 103-бет.

ma`naviy muammolarni echishga yordam beri- shi bilan boglik masalalar taxlili muxim urin tutadi. Shu ma`noda, bunyodkor g`oyalarni xalkimizning utmishi va kelajagini bir-biri bilan boglaydigan, barchamizni demokratik davlat va fukarolik jamiyati kurish bilan boglik ezgu ishlarga safarbar etadigan ma`naviy omil sifatidagi axamiyatini urganish xam aloxida e`tiborga molik.

Bugungi kunda bunyodkor g`oyalar amaliyoti milliy istgauyul maf- kurasining tushuncha va tamoyillarshsh xalkrxmip xayotitshng asosiy mezoniga aylantirish jarayoni bilan boglik xolda namoyon bulmok;- da. Turli buzgunchi mafkuralar taxdidining oldini olish, kamo.lga etib kelayotgan yosh avlodni ezgu maksad va ideallarga sadokat ruxida tarbiyalash, mamlakatimizdagi tinchlik va barkarorlikni asrash xamda mustaxkamlash uchun bunyodkor g`oyalarning mazmun-moxiyatini bilish, ularning axamiyatini anglash, bu g`oyalarni kalbimiz va ongimizga singdirish xar birimizning ma`naviy burchimiz.

1.2.Talabalarda vatan ravnaqi g`oyalarini shakllantirishda ajdodlarimiz merosidan foydalanish.

O`zbekiston xalqining milliy taraqiyot yo`lidagi bosh g`oyasi ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot barpo etish. O`zbekiston mustaqiligi tufayli Vatan ravnvqi g`oyasi xalqimizning barcha orzu intilishlarida amaliy faoliyatida va yorug` kelajagida etakchi o`rinni egallab kelmoqda. Mamlakatimiz kundan kunga obod bo`lib bormoqda. Shuni aytish keraki, dunyoda go`zal shaxarlar, guzal yurtlar, bog`u bustonlar juda ko`p. Lekin jannatmakon diyor. O`zbekiston yagona. O`zbekiston o`zbek xalqining Vatani, muqaddas sajdagohidir.O`zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimov “Jaxon keng, dunyoda mamlakatlar ko`p, lekin bu olamda betakror ona

yurtimiz, O`zbekistonimiz yakkayu – yagona. Bu go`zal yurt, bu muqaddas zamin faqat bizga ato etilgan. Manashu ulug` tuyg`u harbirimizning dilimizga joy bo`lishi, hayotimiz mazmuniga aylanishi lozim”, - deb ta`kitlashi ulug` yurtboshimizning beboho ekanligidan dalolat beradi.

Milliy o`zlikni aninglash, milliy qadiryatlarimizni tiklash ularni ilim fan va taraqqiyot yutuqlari bilan boyitib borish, Vatanimiz tarixi madanyatini teran bilib olish, muqaddas dinimizga sadoqatni tarbiyalash Vatan ravnaqi g`oyasini shallantirishdagi asosiy vazifalardan xisoblanadi. Bu vazifalarni amalga oshirish natijasida talabalar ongida yangicha fikrlash, milliy tafakkur, milliy mafkuraviy qarashlar, ma`naviy – axloqiy xislatlar kamol topadi. Talaba – yoshlarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish dolzarb muamolardan biri bo`lib, jamiyat taraqqiyotining negizini tashkil etadi. Shuning uchun ham talabalarga Vatan ravnaqi g`oyasi haqida bilimlar berish, ularda ko`nikma va malakalar hosil qilish muxumdir.

Mustaqillik tufayli biz o`zimizning haqiqiy Vatanimizni topdik. Vatan, vatanparvarlik, Vatan ravnaqi haqida o`zbek mutafakkirlari va ma`rifatparvarlari o`z asarlarida alohida to`xtalib o`tganlar.

Ahmad Yassaviy (tug`ilgan yili ma`lum emas, vafoti 1167y) - turkiy tasavvuf she`riyatining atoqli vakili. Yassaviy islom dinining yirik namoyandasi sifatida "tuproq"ni Allohning munavvar nuri, suv - uning yorug` hayoti, havo-buyukligi, olov - uning g`azabi timsoli deb hisoblaydi. TTTu ma`noda tuproq - Vatan, ona-yurt. Tuproq necha yuz yillardan buyon ne-ne ulug` farzandlarini quchog`iga bosib kelayotgan mushfiq zamin. Shuning uchun biz uni e`zozlab, ona-Vatan deymiz. Bu Vatan o`tmishda yashagan avlod-ajdodlarimizga onalik qilgan. Vatan biz uchun va kelajak nasllar, avlodlar uchun ham ona-Vatandir. Yassaviy:

Boshim tufrog`, o`zim tufrog`, jismim tufrog`,

Haq vaslig`a etarmen deb ruhim mushtoq!

- deb o`zining Vatan diydoriga bo`lgan sog`inchini izhor etgan. Demak, inson Vatan bilan uyg`un. Shu tuyg`uga ega bo`lgan inson el-yurt ehtiromiga sazovordir. Bunday insonni dunyo taniydi. Abdulla Avloniy nazdida vatan tuyg`usi eng insoniy, eng mo``tabar tuyg`udir. Vatan dardi bilan yashamoq, uning baxtidan quvonmoq, u bilan faxrlanmoq kerak. Vatan onadek muqaddas. Uni qadrlash, e`zozlash, uning shodlik va quvonchiga sherik bo`lish, g`am-hasratini baham ko`rish farzandning muqaddas burchidir. Avloniy deydiki: "Har bir kishining tug`ulib o`skan shahar va mamlakatini shul kishining vatani deyilur. Har kim tug`ulgan, o`skan erini jonidan ortiq suyar. Hatto bu vatan hissi - tuyg`usi hayvonlarda ham bor. Agar bir hayvon o`z vatanidan - uyuridan ayirilsa, o`z eridagi kabi rohat-rohat yashamas, maishati talx bo`lub, har vaqt dilining bir go`shasida o`z vatanining muhabbati turar".

Farzandlar ham har xil bo`ladi. Onaning baxtiga sherik bo`lib, baxtsizligida yolg`iz tashlab ketuvchi farzandlar ham topiladi. Vatanning ham faqat fusunkor tabiatini, bog`-rog`larini xush ko`radigan, lekin tashvish va g`amlarini o`ylamaydigan farzandlari yo`q emas. "Biz, - deydi Avloniy, - turkistonliklar o`z vatanimizni jonimizdan ortiq suydigimiz kabi, arablar arabistonlarini, qumlik, issig` cho`llarini, eskimular shimol taraflarini, eng sovuq kor va muzlik erlarini boshqa erlardan ziyoda suyarlar. Agar suymasalar edi, havosi yaxshi, tiriklik oson erlarga o`z vatanlarin tashlab hijrat qilurlar edi.

Pedagogika fanlari doktori, professor Muhammad Quronovning takidlashicha, O`zbekiston vatanparvarligi: "Milliy davlat - O`zbekistonning bir va butunligini tushunish va istash, qo`llab-quvvatlash; yagona fuqarolik mas`uliyatini tushunish; O`zbekistonning

tarixi, hoziri va kelajagiga munosabat bildira olish; vatanparvarlikka daxldor ishlar, tadbirlarda ongli qatnashish; O`zbekiston uchun jonkuyarlik; Vatan manfaatiga yo`naltirilgan uyg`un shaxsiy maqsadlarga egalik; O`zbekistonning kelajagiga, uning buyukligiga e`tiqod; shakkoklik, Ona-Vatan, Uzbekistonni, vatandoshlarni kamsitilishiga, vatanni sevmaslikka salbiy munosabatini namoyon qila olish"dan iboratdir.

Vatan so`zi hamisha ona so`zi bilan yonma-yon keladi. Bu shunchaki oddiy gap emas. Chunki necha yuz yillardan buyon ne-ne ulug` farzandlarni o`z quchog`iga olgan ona er ajdodlarimizga onalik qilgan. Ha, u ota-bobolarimizning onasi bo`lgan! U bizning onamiz va kelajak avlodning onasi bo`lajak. Shuning uchun ham dunyoda onamizdan yaqin va qadrli zot bo`lmaganidek, "Vatan" so`zidan aziz va qimmatli kalima yo`q. Otasiga hurmatu ehtirom saqlagan farzand vatanni ham mukarram tutadi. Demak, dunyoda ona bitta, Vatan ham, Vatanga muhabbat tuyg`usi ham ilohiy bir ne`mat, shuning uchun ham u har bir kishiga aziz va muqaddasdir. Mustaqillik e`lon qilingach, xorijdagi ko`p vatandoshlarimiz mamlakatimizga kela boshladi. Ular bizning ahvolimizni ko`rish uchun kelmaganlar. Vatandoshlar hijratda molu dunyo, izzat-ikrom topsa-da, hech bir yurtdan o`xshashini topa olmagan. Ona-vatanlarini tuprog`ini ko`zga surtish umidida keladilar. Darhaqiqat, Vatandan yaxshi yor bo`lmas, degan hikmatni bilmaydigan odam topilmasa kerak. Chindan ham Vatandan aziz, Vatandan muqaddas, Vatandan oliy ne`mat bormikin! Insonga neki muqaddas bo`lsa, barchasi Vatanga bog`liqdir. O`zga shaharlarning haybati nechog`li hayratlanarli bo`lmasin, ularning hech biri ona yurtimizga teng kelmaydi. Vatan ravnaki – bu ona zaminga bulgan muxabbat,uni sevish ezozlash . Uning ravnakiga xar bir fukoroning uz xissasini kushishga erishish Vatan ravnaqi - bu ona-Vatan, mustaqil

O`zbekiston tushunchalarini o`z ongiga singdirish va unga sodiq bo`lishga erishish.

Vatan ravnaqi - bu vatanimiz xalqiga, uning an`analariga, tili va madaniyatiga muhabbat va hurmat bilan qarash hamda uni rivojlantirishga o`z hissasini qo`shish, uning haqiqiy jonkuyari bo`lish.

Vatan ravnaki - bu o`zbek xalqining qadim-qadimlardan Turon, Turkiston deb atab kelingan ko`hna zaminning tarixini bilishga erishish.

Vatan ravnaqi - bu o`zbek xalqining madaniy merosi hisoblangan madaniyat, san`at, me`morchilik yodgorliklarini asrab-avaylash va ularning tarixi hamda bugungi kundagi ahamiyatini bilish.

Vatan ravnaqi - bu o`z millatiga, ona eriga, iymoniga sodiqlikdir.

Vatan ravnaqi - bu sog`lom tafakkur egalari, dini, iymoni pokizalikdir.

Vatan ravnaqi - bu Vatan oldidagi mas`uliyat. Millat manfaati bilan yashash. Vatan taraqqiyoti, millat obro`siga hissa qo`shish, foyda keltirish. Fidoiylik, halollik bilan mehnat qilish, xalqning shon-shuhrati va manfaatini o`ylash, insonparvar bo`lishdir.

Vatan ravnaqi - bu har bir kishining o`z xalqiga fidoiyligi va dardini o`z dardidek o`ylab yashash, O`zbekistonning buyuk davlat bo`lishiga hissa qo`shishdir.

Vatan ravnaqi yurt tinchligi bilan bevosita bog`liqdir. Chunki yurt tinchligi bebaho ne`mat, ulug` saodatdir. Bashariat o`z taraqqiyotining barcha bosqichlarida, avvalo, tinchlik va totuvlikka intilib kelgan. Yurt tinchligi - barqaror taraqqiyot garovi. Tinchlikni saqlash va mustahkamlash masalasi umumbashariy jamiyatning asosiy masalalari, birinchi navbatda, tinchlik-totuvlik holatidagina samarali hal etilgan. Shu boisdan ham, yurt muammosini o`z-o`zidan kishilarning xohish-istagi, orzu-umidlari bilan hal qilib bo`lmaydi. Insoniyat uchun muqaddas bu ne`matga doimo izchil va qat`iy harakatlar tufayligina erishilgan. Prezidentimiz ta`kidlaganidek:

"Ta`lim O`zbekiston xalqi ma`naviyatiga yaratuvchanlik faolligini baxsh etadi. O`sib kelayotgan avlodning barcha eng yaxshi imkoniyatlari unda namoyon bo`ladi.

Prezidentimiz ta`kidlaganidek: "Ta`lim O`zbekiston xalqi ma`naviyatiga yaratuvchanlik faolligini baxsh etadi. O`sib kelayotgan avlodning barcha eng yaxshi imkoniyatlari unda namoyon bo`ladi, kasb-kori, mahorati uzluksiz takomillashadi, katta avlodlarning dono tajribasi anglab olinadi va yosh avlodga o`tadi.

Har bir davlat, har bir xalqning yuqori saviyadagi madaniyati va ma`naviyati o`z vataniga bo`lgan sadoqatida namoyon bo`ladi.

O`zbek xalqining buyuk kelajagi, dastavval, uning o`ziga, ya`ni ma`naviy qudrati va milliy ongining yuksak ijodiy kuchiga, yaratuvchanlik qobiliyatiga har jihatdan bog`liqdir. Shuning uchun ham bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri yoshlarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish asosida ma`naviy, intellektual imkoniyatlarini, dunyoqarashini shakllantirish, uning yo`nalishlarini ishlab chiqish, talaba-yoshlarga barkamol shaxsni shakllantirishga qaratilgan ta`lim-tarbiya berishning asosiy shakl va uslublarini yaratishdir. Prezidentimiz aytganidek: "Yoshlar, ularning iqtidorliligi va bilim olishga chanqoqligidan ta`lim va madaniyatni tushunib etish boshlanadi"

Oliy o`quv yurti professor-o`qituvchilari va xodimlarining asosiy vazifasi o`z xalqimiz tarixi, madaniyati, ma`naviy boyliklarini yaxshi bilgan yuksak madaniyat, aql-zakovatga ega bo`lgan, har tomonlama etuk, bilimdon, malakali kadrlar tayyorlashga munosib hissa qo`shishdir. O`zbek xalqining eng yaxshi milliy an`analari ruhida o`sib kelayotgan avlodni ma`naviy-axloqiy tarbiyalash masalalari oliy ta`lim jarayonida etakchi bo`lmog`i kerakdir. Shu munosabat bilan buyuk

o`tmishimiz mutafakkirlarining tarixiy merosini hamda o`zida hozirgi zamon pedagogik fikrning yuksak tajribasi va namunalarini jamlagan, o`zbek xalqining ma`naviy boyliklari, madaniyat yutuqlari asosida yaratilgan ta`lim-tarbiya tizimining mukammal modelini ishlab chiqilishi bugungi kunda hayotiy zaruratga aylanib bormoqda.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish doimiy ravishda yuksalib borishi va unda o`zlikni anglash, yagona xalq, yagona millat bo`lib jamiyatni mustahkamlash mustaqil O`zbekiston kelajagini buyuk davlatga aylanishining negizidir.

II-bob.Talabalarga Vatan ravnaki goyasini tarbiyalash va shakillantirish.

2.1.Vatan ravnaqini taminlashda ma`naviyatning o`rni.

Globallashuv jarayonlari husuida so`z yuritishimizdan avval global so`zini ma`zmun moxiyatini yoritib o`tsak. “Globallashuv –lotincha “glob”so`zidan olingan bo`lib, aynan uni “dumaloqlashuv”, “kurralashuv”deb tarjima qilish mumkun”[2]. Shu ma`noda, globallashuv - bu avvalo hayot sur`atlarining byokies darajada tezlashuvi demakdir. «Globallashuv» atamasi dastlab amerikalik olim T.Levittning 1983 yili «Garvard biznes rev`yu» jurnalida chop etilgan maqolasida tilga olingan edi. Muallif yirik transmilliy korporatsiyalar ishlab chiqaradigan turli tuman mahsulot bozorlarining birlashuv jarayonini shunday deb atagan edi[3].

Globallashuv jarayoni hayotimizga tobora tez va chukur kirib kelayotganining asosiy omili va sababi xususida gapirganda shuni

[2] Мустақиллик илмий- оммабоб луғати.Тошкент 2006. 70.б

[3] Баҳодир Зокир. Глобаллашув зиддиятлари. Тафаккур. 2004, № 1, 27-б.

ob`ektiv tan olish kerak - bugungi kunda har qaysi davlatning taraqqiyoti va ravnaki nafaqat yaqin va o`zok kushnilar, balki jaxon mikesida boshka mintaka va xududlar bilan shunday chambarchas bog`lanib boryaptiki, biron mamlakatning bu jarayondan chyotda turishi ijobiy natijalarga olib kelmasligini tushunish, anglash kiyin emas.

Har bir ijtimoiy xodisaning ijobiy va salbiy tomoni bo`lgani singari, globallashuv jarayoni ham bundan mustasno emas. hozirgi paytda uning g`oyat o`tkir va keng qamrovli ta`sirini deyarli barcha sohalarda kurish, xis etish mumkin.

Xozirda davlatlar va xalqlar o`rtasidagi hamkorlik aloqalarining kuchayishi, zamonaviy kommunikatsiya va axborot texnologiyalarining, ilm-fan yutuqlarining tezlik bilan tarqalishi, turli qadriyatlarning umuminsoniy negizda uyg`unlashuvi, tsivilizatsiyalararo muloqotning yangicha sifat kasb etishi, ekologik ofatlar paytida o`zaro yordam ko`rsatish imkoniyatlarining ortishi – tabiiyki, bularning barchasiga globallashuv tufayli erishilmoqda.

Salbiy oqibatlarini olib qaraydigan bo`lsak, globallashuv o`z navbatida insonning ongiga, uning milliy madaniyatiga, urf-odatlariga, insonlar o`rtasidagi o`zaro munosabatga, salbiy ta`sir ko`rsatuvchi har-xil ofatlarni olib kelmoqda masalan: internetni olib qaraydigan bo`lsak hozir 21-asr axbarot texnalogiyalar asrida yashayabmiz lekin internetda xar-xil video roliklar, o`yinalr , rasmlar inson ongiga tasir ko`rsatuvsi matnglar, bularning barchasi insonni ongiga katta tasir ko`rsatadi va insonning ma`naviy dunyoqarashiga, unda Vatanparvarlik , insonparvarlik kabi tushunchalarning o`rnin yot begona fikirlar, g`oyalar inson ongini qamrab oladi. Globallashuv jarayonining yana bir o`ziga xos jixati shundan iboratki, xozirgi sharoitda u mafkuraviy ta`sir utkazishning nixoyatda o`tkir kuroliga aylanib, har xil siesiy kuchlar va markazlarning manfaatlariga xizmat kilayotganini sog`lom fikrlaydigan

har qanday odam, albatta, ko`zatishi mukarrar. Shuning uchun ham muxtaram prezidentimiz I. A. Karimovning ushbu so`zlari buning yaqqol dalilidir: "Bugungi kunda insoniyat qo`lida mavjud bo`lgan qurol — yarog`lar er kurrasini bir necha bor yakson qilishga etadi. Buni hammamiz yaxshi anglaymiz. Lekin hozirgi zamondagi eng katta xavf — insonlarning qalbi va ongini egallash uchun uzluksiz davom etayotgan mafkuraviy kurashdir. Endilikda yadro maydonlarida emas, mafkura maydonlarida bo`layotgan kurashlar ko`p narsani hal qiladi. Bu achchiq xaqiqatni hech qachon unutmaslik lozim", deb uqtiradi Prezidentimiz I. Karimov4. Haqiqatdan ham "bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham ko`prok kuchga ega"[5]. Bu masalaning kishini doimo ogox bo`lishga undovchi tomoni shundaki, agar harbiy, iqtisodiy, siesiy tazyik bo`lsa, buni sezish, kurish, oldini olish mumkin, ammo mafkuraviy tazyikni, uning ta`siri va oqibatlarini tezda ilgab yotish nixoyatda kiyin.

Mana shunday vaziyatda odam o`z mustakil fikriga, zamonlar sinovidan utgan hayotiy-milliy kadriyatlarga, sog`lom negizda shakllangandunyoqarash va mustaxkam irodaga ega bo`lmasa, har turli ma`naviy taxdidlarga, ularning gox oshkora, gox pinxona ko`rinishdagi ta`siriga bardosh berishi amrimaxol. Buni kundalik hayotda uchrab turadigan ko`plab voqealar misolida yakkol ko`zatish mumkin va ularning qanday og`ir oqibatlarga olib kelishini o`zok tushuntirib o`tirishning xojati yuk, deb uylayman. Utgan yillar davomidadunyoda va mintakamizda ruy bergan, biz bevosita o`z boshimizdan kechirgan voqealar, mafkuraviy jarayonlarning rivoji bu xulosaning tugri ekanini kayta-kayta isbotlamokda.

Globallashuvning mamlakatlar iqtisodiy siyosati va ma`naviyatiga o`tkazishi mumkin bo`lgan ijobiy va salbiy ta`siri Hindistonning

[4] Жамиятимиз мафкураси халқни-халқ, миллатни миллат қилишга хизмат этсин. Т., 1998, 9-б.

[5] И. А. Каримов "юксак маънавият-енгилмас куч" Тошкент "Маънавият"2008. 113-б.

mashhur davlat arbobi Mahatma Gandining quyidagi so`zlarida yaxshi ifodalangan: "Men uyimning darvoza va eshiklarini doim mahkam berkitib o`tira olmayman, chunki uyimga toza havo kirib turishi kerak. Shu bilan birga, ochilgan eshik va derazalarimdan kirayotgan havo dovul bo`lib uyimni ag`dar-to`ntar qilib tashlashi, o`zimni esa yiqitib yuborishini ham istamayman"[6].

Demak bugungi kunda yoshlarimiz nafaqat o`quv dargoxlarida, balki radio-televidenie, matbuot, Internyot kabi vositalar orqali ham rang-barang axborot va ma`lumotlarni olmokda. Jaxon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda bolalarimizning ongini faqat urab-chirmab, uni o`qima, buni kurma, deb bir tomonlama tarbiya berish, ularning atrofini temir devor bilan urab olish, hech shubxasiz, zamonning talabiga ham, bizning ezgu maksad-muddaolarimizga ham tugri kelmaydi. Nega deganda, biz yurtimizda ochik va erkin demokratik jamiyat kurish vazifasini o`z oldimizga kat`iy maksad qilib kuyganmiz. Shunday ekan prezidentimiz I. A. Karimov ta`kidlaganlaridek “Muxtasar qilib aytganda, yoshlarimizning ma`naviy olamida bushlik vujudga kelmasligi uchun ularning qalbi va ongida sog`lom xayot tarzi, milliy va umummilliy kadriyatlarga xurmat-extirom tuygusini bolalik paytidan boshlab shakllantirishimiz zarur”[7].

Shuni unutmaslik kerakki, bugungi kunda inson ma`naviyatiga qarshi yunaltirilgan, bir qarashda arzimas bulib tuyuladigan kichkina xabar ham axborot olamidagi globallashuv shiddatidan kuch olib, ko`zga ko`rinmaydigan, lyokin zararini hech narsa bilan qoplab bo`lmaydigan ulkan ziyon yotkazishi mumkin. Masalan yaxshilab o`ylab ko`raylik xattoki ikki qator so`z inson hayotini o`zgartirib yuborishi mumkun, statistik malumotlarga qaraganda inson ongiga birinchi eshitgan xabari to`g`ri degan tasavvurni shakillantirar ekan hattoki u noto`g`ri bo`lsa

[6] Ш. Юсупов, Б. Ибрагимов “Миллий тараққиётнинг ғоявий асослари” (Ўкув-услубий мажмуа) Гулистон 2013.

[7] И. А. Каримов “Юксак маънавият-енгилмас куч” Тошкент “Маънавият”2008. 115-б.

ham. Shunday ekan tobora kuchayib borayotgan bunday xatarlarga qarshi doimo sergak, ogox va xushyor bulib yashashimiz zarur. Bunday taxdidlarga qarshi har tomonlama chukur uylangan, puxta ilmiy asosda tashkil etilgan, muntazam va o`zluksiz ravishda olib boriladigan ma`naviy tarbiya bilan javob berish mumkin.

"Barchamizga ayon bo`lishi kerakki, qaerdaki beparvolik va lokaydlik xukm sursa, eng dolzarb masalalar o`zibularchilikka tashlab kuyilsa, usha erda ma`naviyat eng ojiz va zaif nuktaga aylanadi. Va aksincha - qaerda xushyorlik va jonkuyarlik, yuksak akl-idrok va tafakkur xukmron bo`lsa, usha erda ma`naviyat kudratli kuchga aylanadi"[8] I. A. Karimov.

Ana shunday vaziyatni xisobga olgan holda, yana va yana bir bor halqimizning ma`naviy olamini bunday taxdidlardan asrash, xozirgi uta murakkab bir zamonda halqaro maydonda sodir bulayotgan jarayonlarning tub moxiyatiga yotib borish, ular haqida xolis va mustakil fikrga ega bo`lish bugungi kunning eng dolzarb vazifasi, desak, hech qanday xato bo`lmaydi.

Biz yurtimizda yangi hayot asoslarini barpo etar ekanmiz, bir masalaga alohida e`tibor berishimiz lozim. Ya`ni, kommunistik mafkura va uning ahlok normalaridan voz kechilganidan sung jamiyatda paydo bo`lgan g`oyaviy bushlikdan foydalanib, chyotdan biz uchun mutlako yot bo`lgan, ma`naviy va ahlokiy tubanlik illatlarini o`z ichiga olgan «ommaviy madaniyat» yopirilib kirib kelishi mumkinligini unutmaslik kerak. "Ommaviy madaniyat" ko`rinishidagi axloqsizlik g`oyalarini singdirish kabi g`arazli maqsadlari xalqqa ayon bo`lib bormoqda.

Axloqsizlik g`oyalarini targ`ib etishda mashhur bo`lgan Farang yozuvchisi Markiz de Sad mafkura orqali mamlakatlarni qaram qilish haqida shunday deydi: «Biz butun dunyoni egallamog`imiz uchun bundan buyon katta muhorabalarda qatnashishimiz, jangi jadallar

---

[8] И. А. Каримов "Юксак маънавият-енгилмас куч" Тошкент "Маънавият"2008.116-б.

yuritib, dunyoning qariyib uzoq o`lkalarida farang askari halok bo`lishiyu, uning jasadi va etiklari chirib bitishi mutlaqo shart emas. Agar biz boshqa mamlakatlarga, xususan, Sharqqa axloqimizni (to`g`rirog`i, axloqsizliklarni. Chunki Sad asarlari asosan axloqsizlikka yo`naltirilgan) menikiday kitoblar va boshqa yo`llar bilan tarqata olsak, uni o`sha xalqlarning turmush tarziga aylantira bilsak, jumlai jahon oyog`imiz ostiga yukinib keladi, butun odamzodning qalbiga egalik qilishga muvaffaq bo`lamiz...»[9]. Axloqsiz g`oyalarni targ`ib etuvchi asarlar yozishda shuhrat qozongan Farang yozuvchisining yuqoridagi fikri tarixda o`z isbotini topgan. Shuning uchun hozirgi vaqtda ahloksizlikni madaniyat deb bilish va aksincha, asl ma`naviy kadriyatlarni mensimasdan, eskilik sarkiti deb qarash bilan boglik xolatlar bugungi taraqqiyotga, inson hayoti, oila muqaddasligi va yoshlar tarbiyasiga katta xavf solmokda va ko`pchilik butun jaxonda bamisoli balo-kazodek tarkalib borayotgan bunday xurujlarga qarshi kurashish naqadar muxim ekanini anglab olmog`ligi lozim.

Prezidentimiz I. A. Karimov shundey deydilar “Bu haqda fikr yuritganda, bizning ulug` ajdodlarimiz o`z davrida komil inson haqida butun bir ahlokiy mezonlar majmuini, zamonaviy tilda aytganda, sharqona ahlok kodeksini ishlab chikkanliklarini eslash o`rinli, deb bilaman. Ota- bobolarimizning ongu tafakkurida asrlar, ming yillar davomida shakllanib, saykal topgan or-nomus, uyat va andisha, sharmu xayo, ibo va iffat kabi yuksak ahlokiy tuygu va tushunchalar bu kodeksning asosiy ma`no-mazmunini tashkil etadi, desak, uylaymanki, xato kilmagan bo`lamiz”[10] deb ta`kidlaydilar.

---

[9] Рахмон Қўчқор. Миллий мафкура, маърифат ва буюк келажак. Тафаккур. 1998. №4. 21-бет.

[10] И. А. Каримов “Юксак маънавият-енгилмас куч” Тошкент “Маънавият”2008.118-б.

Davlatimizning ta`limni rivojlantirish, yosh avlodga jahon andozalariga mos bilimlar berish, ularni ona-Vatanga, milliy istiqlol g`oyalariga sadoqat ruhida tarbiyalash borasida olib borayotgan ishlari jamiyatda muhim o`rinni egallab kelmoqda. "Ta`lim to`g`risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning qabul qilinishi tufayli ta`lim mazmuni tubd . Tariximizga nazar tashlasak, barcha ulug` zotlar Vatanning fidoiy farzandlari bo`lishganini ko`ramiz. Hadisi sharifda: "Vatanni sevmoq iymondandir", - deb bejiz aytilmagan.

Olim Shavkat Ergashevich Qurbonovning ta`kidlashicha, Vatan - har bir inson uchun muqaddasdir. Har bir inson Vatanda yashash bilan o`z hayotining ma`nosini anglab oladi, dunyoni his qiladi, tushunadi, shu zaylda unda dunyoqarash shakllanadi. Uning fikricha, Vatan ravnaqining asosi quyidagilardan iborat:

- davlatning iqtisodiy qudratini mustahkamlash, tadbirkorlikni rivojlantirish, iqtisodiy faoliyat erkinligi, iqtisodiyotni ilg`or texnologiyalar asosida modernizatsiyalash;

-xalqning ma`naviy boyligi, uning intellektual salohiyatini va professionalizmini oshirish;

-xalqning bunyodkorlik qobiliyatlaridan har tomonlama va to`la-to`kis foydalanish;

-ma`naviy boy, intellektual va yuksak madaniyatli, axloqan hamda jismonan sog`lom yoshlarni tarbiyalash.

Vatanga bo`lgan sadoqatning shakllanishi va rivojlanishida adolat, tenglik, erkinlik, diyonat, iymon-e`tiqod, ahillik, insonparvarlik singari ajoyib fazilatlarni o`zida mujassam qila olgan kishida Vatan ravnaqi g`oyasi katta o`rin tutadi. O`zbekistoining kelajagi buyuk davlatga aylanishi, mustaqilligimizning taqdiri, milliy istiqlolimiz posbonlari bo`lgan yoshlarimizning kuch-g`ayratlari, aql-idroklari,

amaliy tayyorgarliklari, aqliy, jismoniy, madaniy-ma`naviy kamolotlariga bog`liq ekanligi o`z-o`zidan tushunarlidir. Yoshlar Vatanimizning, millatimizning kelajagidir. Hozirgi avlod Vatanimiz taqdirini yoshlarga ishonib topshiradi. Buning uchun ular zimmalariga yuklanayotgan yuksak mas`uliyatni chuqur his qilishlari, unga munosib bo`lishlari zarur. Shunday ekan, avvalo, har bir talaba Vatan tushunchasi va mohiyatini chuqur anglab etishi lozim. Vatan arabcha so`z bo`lib, ona yurt ma`nosini anglatadi.

Vatan insonning kindik qoni to`kilgan tuproq, uni kamol toptiradigan, hayotiga ma`no-mazmun baxsh etadigan tabarruk maskan. U ajdodlardan avlodlarga qoladigan buyuk meros, eng aziz xotira. Vatan - ota-bobolarimizning hoki poklari jo bo`lgan muqaddas zamindir.Vatanni eng oliy ne`mat singari boshimiz uzra baland ko`tarib, uning tuprog`ini ko`zlarga surtib, ta`zim bajo aylash farzandlik burchimizdir.

Shuni aytish kerakki, kishi qalbida fikrlar, g`oyalar ko`p bo`ladi. Lekin hech biri Vatan ravnaqi g`oyasidan ustun bo`la olmaydi. Chunki Vatan ravnaqi g`oyasi xalqimizning turmush tarzidan chuqur o`rin olgan. Demak, Vatan ravnaqi g`oyasi bu xalqimiz tarixiga va ona yurtimiz, jamiyatimiz hayotida yuz berayotgan voqea-hodisalarga nisbatan bildiriladigan ichki munosabatdir.

Vatan ravnaqi g`oyasi - bu muqaddas Vataning, el-yurting, sen bilan hamnafas yashayotgan xalqingga bo`lgan muhabbatdir. Vatanidan uzoqlashganda bu g`oya qudratini sezadi kishi. Begona yurtda yurib, yuragingga bezovtalik baxsh etgan tuyg`u insonni qiynaydi. Shuning uchun otalar safarga kuzatayotganda qo`llarini duoga ochib: "Oy borib, omon qayt" deya fotiha qiladilar. "Kindik qoning to`kilgan erni unutma" deb nasihat qiladilar. Shunday ekan, Vagan va

vatanparvarlik g`oyasini har bir o`zbek fuqarosi chuqur anglashi, shu yurtga daxldorligidan faxrlanishi lozim.

Prezidentimiz I.A.Karimov "O`zbekiston kelajagi buyuk davlat" risolasida: "Vatanning har bir asl farzandi o`zini ota yurtining ajralmas bo`lagi deb his etayapti va bundan faxrlanayapti. Istiqlol bergan eng katta boyliklardan birinchisi ana shu desak, aslo yanglishmagan bo`lamiz", - deb juda to`g`ri ta`kidlagan. Bugungi kunda Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi, komil inson, ijtimoiy hamkorlik, millatlararo totuvlik, dinlararo bag`rikenglik kabi g`oyalarning barcha yurtdoshlarimizning muqaddas maqsadiga aylanishi ozod va obod yurtimizning taraqqiyot etishida muhimdir. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov ta`biri bilan aytganda: "Inson o`zligini anglagani, nasl-nasabini bilgani sari yuragida Vatanga muhabbat tuyg`usi ildiz otib, yuksala boradi. Bu ildiz qancha chuqur bo`lsa, tug`ylib o`sgan yurtga muhabbat ham shu qadar cheksiz bo`ladi, u o`z taqdirini Vatan ravnaqi bilan bog`liq deb biladi".

Vatan ravnaqi, avvalo, uning farzandlari kamoliga bog`liq. Bu esa har bir yurtdoshimizni o`zining ma`naviy kamoloti uchun yuksak mas`uliyatni his etishga, o`z manfaatlarini shu yurt, shu xalq manfaatlari ravnaqida namoyon etishda ko`rinadi. Vatan ravnaqi - kishining o`zi tug`ilib o`sgan, kamol topgan joy, zamin, o`lkaga bo`lgan muhabbati, munosabatlarini ifoda etadigan ijtimoiy va ma`naviy-axloqiy xislatlari, fazilatlaridir.Tarix - vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirishdagi eng buyuk qurollardan biri. O`tmishda ona-Vatan himoyasi, yurt tinchligi uchun jonini fido qilishga tayyor turg`an Shiroq, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi kabi shaxslar bo`lganligi faktining o`zigina kishilarda kelajakka ishonch ruhini mustahkamlaydi.

**Umuman,Vatan ravnaqi g`oyasi:** o`z xalqining tarixini yaxshi bilish va undan g`ururlanish; buyuk ajdodlar tomonidan yaratilgan moddiy va ma`naviy merosni ko`z qorachig`idek asrab,kelgusi avlodlarga etkazish; Milliy urf-odat, rasm-rusum va udumlarini, ajdodlar merosini o`rganib, uning qadriyatga aylangan qismini davom ettirish;Davlatimiz kelajagi, istiqlolining barqarorligi va buyukligini Moziy, bugungi kun shundan dalolat bermoqdaki, milliy g`oya hech qachon Vatandan tashqarida ildiz otmaydi. U Vatan ravnaqiga xizmat qilsagina, kuch-qudrat manbaiga aylanadi. Vatanning ravnaqiga xizmat qilmaydigan yot, begona g`oyalar esa hech qachon bizning milliy g`oyaga aylana olmaydi. Bunday g`oya qanday libosga o`ralib olmasin, qanday niqob kiymasin, donishmand xalqimiz ularning nayrangiga uchmaydi.

Bugun, vatanimiz mustaqil bo`lgan davrda yashamoqdamiz. Endi, bu mustaqillikni asrab-avaylash ham vatanparvarlikning namunasiga aylanmoqda. Vatanparvarlik millatchilik emas, balki umuminsoniy tuyg`udir. Frantsuz adibi Vol`ter shunday degan edi: "Vatanga bo`lgan muhabbat meni ajnabiylar yutug`idan ko`z yumishga majbur qilmaydi. Aksincha, Vatanga muhabbatim qanchalik kuchli bo`lsa, shunchalik ko`p boyitgim keladi. Fidoiylik Vatan ravnaqi g`oyasining bosh belgisi hisoblanadi. O`zbekiston Respublikasining mustaqil davlat sifatida mustahkamlanishi, uning iqtisodiy, ma`naviy-madaniy taraqqiyoti uchun mehnat qilish va izlanishni fidoiylik deyishimiz mumkin. Fidoiylik vatanga bo`lgan sadoqatdan, muhabbatdan boshlanadi. Istagan sohada vatan ravnaqi g`oyasini namoyon qilish mumkin, Tabiatni muhofaza qilish, ota-bobolarimiz qoldirgan madaniy meroslarni to`plash, o`rganish, avaylab saqlash va targ`ib ham vatan ravnaqi g`oyasi hisoblanadi.

Muhim vazifa - O`zbekistondagi har bir insonni millati, dini, tilidan qat`iy nazar vatanparvarlik ruhida, qadimiy, moddiy va ma`naviy

madaniyatning maskanlaridan biri bo`lmish bu hududning haqiqiy jonkuyarlari etib tarbiyalashdir. Chunki mustaqil O`zbekistonga hozirgi paytda tadbirkorlar kerak. Jahon bozoriga chiqib, o`z joyini egallaydigan, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqara oladigan mutaxassislarga davlatimiz muhtoj. Demak, mustaqillik munosabati bilan Vatan ravnaqi g`oyasining mazmuni va shakllari o`zgarmoqda. Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish, mustahkamlash va uning talqinini kengaytirish oliy o`quv yurti o`qituvchilarining muhim vazifasi ekanligi shubhasizdir. O`zbekiston deb atalmish shu aziz Vatan meniki! Sizniki! Hammamizniki!

Oliy o`quv yurti talabalarida Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirishda quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1.Oliy ta`lim jarayonida talabalarning ongini, siyosiy faolligini oshirish, ularni mamlakat va millat taraqqiyoti bilan bog`liq bo`lgan vazifalarni bajarishga safarbar etish, milliy tiklanish, milliy uyg`onish va poklanish - o`zbek millatining asosiy maqsadi ekanligini tushuntirish.

2.O`zbekistonning o`ziga xos taraqqiyot yo`lini, uning imkoniyatlarini ochib berish.

3.Barcha talabalarda Vatan, millat oldidagi burch va mas`uliyat, milliy iftixor tuyg`usini shakllantirish, ularni vatanparvarlik, millatparvarlik, baynalmilallik ruhida tarbiyalash.

4.Tarixiy xotira, madaniy meros, milliy an`ana va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash.

5.Talabalarni mulkchilikning turli shakllariga jalb etish, ularda ishbilarmonlik va tadbirkorlikni shakllantirish.

6.Talabalar o`rtasida milliy o`zlikni anglashni kuchaytirish, irqchilik, ashaddiy millatchilik, milliy kalondimog`likka qarshi murosasiz kurash olib borish,

7.Jamiyat hayoti, davlat siyosatidagi demokratik davlat fuqarolari va manfaatlarini himoya qilish g`oyalarini talabalarning ongiga singdirish.

8.Xalqaro aloqalarni yaxshilash, milliy munosabatlarni hal etishda ijtimoiy adolat mezonlariga to`la rioya qilish yo`llarini belgilash, mamlakatimizda yashayotgan barcha fuqarolarni yagona maqsadlar yo`lida birlashtirish.

9.Mamlakatda tinchlik, barqarorlik, hamjihatlikni ta`minlash uchun ijtimoiy, ma`naviy muhit yaratish.

10. Ta`lim-tarbiya ishlarini milliy, umuminsoniy meros va qadriyatlar, an`analar, yangi davr va istiqbol muammolari bilan bog`lab amalga oshirish yo`llarini belgilash.

11.Yoshlarni mehnatsevarlik, halollik, iymon, insoflilik ruhida tarbiyalash, oilani mustahkamlashning ma`naviy asoslarini yaratish.

12. Jahondagi barcha mamlakatlar va xalqlar bilan do`stona, teng huquqli munosabatlar o`rnatishga imkon beradigan yo`llarni, vositalarni belgilash. Milliy meros va an`analar rivojini boshqa xalqlarning madaniyati, tajribasi, umuminsoniy qadriyatlar bilan bog`liq ravishda amalga oshirishni ta`minlash.

13.Milliy istiqlol va istiqbolning muayyan va aniq sharoitlar, imkoniyatlar bilan taqozo etilgan yangi yo`nalishlarini, bu boradagi muhim vazifalar tizimini asoslash va isbotlash.

14.Turli qarashlar, nuqtai nazarlarga munosabatda demokratiya, adolat, oshkoralik, e`tiqodiy bag`rikenglik printsiplariga tayanish. O`zbekiston Rsspublikasi Prezidenti I.A.Karimov Oliy Majlisning XIV sessiyasidagi ma`ruzasida mamlakatimizning rivojlanish strategiyasi, islohotlarni chukurlashtirish va jamiyatni yangilash borasidagi faoliyatimizning mazmun-mohiyatida jamiyat ma`naviyatini yanada yuksaltirish ustuvor yo`ialishlaridan biri ekanligini ta`kidlab, "farzandlarimizning barkamol ruhiy dunyosi uchun, ularning ma`naviy-axloqiy jihatdan etuk, jismonan sog`lom bo`lishi uchun doimo qayg`urishimiz, kurashishymiz zarur" - deb yoshlar bilan ishlash masalalariga alohida e`tibor borgan edi. Demak, mamlakatimizning istiqboli yosh avlodimizning qanday tarbiya topishiga, qanday ma`naviy fazilatlar bilan hayotga nechog`li faol munosabatda bo`lishiga bog`liq.

Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirishdagi hozirgi asosiy vazifa - jamiyatimiz, xalqimiz uchui naqadar dolzarb ekanini e`tirof etishda, mohiyatini chuqur anglab, oldimizda turgan ulkan vazifalarni amalga oshirishda uni engilmas kuchga aylantirishdadir.

2.2. Талабаларда Ватан равна3и 2оясини шакиллантиришни илмий педагогик асослари.

Кйинги йилларда исло8отларнинг натижаси туфайли таълим-тарбия со8асида к5плаб ижобий 5згаришлар амалга оширилмо3да, миллийлигимиз тикланиб, моддий ва манавий 3адриятларимизнинг янги са8ифалари oshилди. Shунингдек, муста3илликдан кейинги 3ис3а давр исhида йошлар учун мукаммал шароитлар яратилдики, бунга юртимизда 3ад к5тарайотган замонавий мактаблар, академик-лицей ва колледжлар 8амда уларни замонавий теhнологиялар билан жи8озланишини мисол 3илиб келтириш мумкин. Shy билан бирга 5тмиш маданий меросимизни 5рганиш жамият ва фан тара33ийоти уchун зарур болган долзарб масалалардан бири эканлигини англаган

8укуматимиз ва 8ал3имиз миллий 3адриятларнинг замонлар синовидан 5тган, инсоният усһун фойдали томонларини тиклашга киришди. Sһулардан аждодларимиз 3олдирган маданий мерос ва 53бек һал3 педагогикасида барсһа даврлар усһун керак б5ладиган ажойиб, ил2ор фикрлар борки, бу фикрлар бугунги тара33ийотимиз усһун 3имматли 3адрият еканлиги 8есһ биримизга сир емас. Айни3са Норазмий, Беруний, Ибн Сино, Абу Наср Фаробий, Амир Темур, Алишер Навоий, Бобур, Улу2бек, Али кушсһи, Бе8будий, Абдулла Авлоний, Фитрат кабиларнинг миллатимиз, юртимиз тара33ийотига 35шган һизматлари катта эканлигини таъкидлаб 5тмо3 жоиз. Sһунингдек, соби3 Совет тузуми даврида һал3имизнинг 3адрсизлантирилиб юборилган инсонпарвар 2оялари, ма·навий, миллий 3адриятлари ва уларнинг афзалликларини 5рганиб сһи3иш давр талаб етадиган асосий масалаларидан бирига айланди.

Ривожланиш даврини бошдан ке8сирайотган мамлакатимиз тара33ийоти 5йолида һизмат 3илиш усһун албатта муста8кам эти3одга ега болган, миллий 3адриятларимизни 3адрига ета оладиган, миллий 2урур ва ифтиһорга эга болган, ватанга садо3атли йошларни тарбиялаш бугун заруратга айланди 8амда давлатимиз ди33ат марказида турган масалаларидандир. Нусусан, бу масала педагоглар зиммасига 8ам катта масулият юклайди. Ватан шанини һар нарсадан устун 36я билган, 53 тили, дини, тариһи, миллий 3адриятлари билан фаһрлана билган шаһсгина %3бекистонимизнинг тара33ийотига муносиб 8исса 35ша олишини ва бу борада манавият со8асидаги ишларимизнинг мазмуни, й5налишини белгилаб берган Президентимиз И.А.Каримов «Уртига, ватанига му8аббат, инсонпарварлик туй2улариһал3имизнинг 3он-3онига сингиб кетган азалий һусусиятдир. Ана шу нойоб инсоний фазилатларни авайлаб асраш ва яна такомиллаштириш, фарзандларимизни озод ва демократик %3бекистоннинг муносиб 52ил-3излари етиб тарбийалаш масаласи манавият со8асидаги

ишларимизнинг асосий юналишини ташкил етмо2и керак» деган эдилар.Нудди шунинг усһун 8ам, миллий 3адриятларимизнинг тарбиявий тасирини ошириш ор3али бошлан2исһ синф 53увсһиларини ватанга ети3од асосларини тарбиялашнинг назарий асосларини яратиш юлида илмий изланишлар, тад3и3отлар олиб бориш давр талабидир. Инсон манавиятида енг 3адрланадиган туй2улардан бири ьу ватанга ети3оддир. Ватанга ети3од, ватанпарварлик т52рисида с53 юритишдан олдин «Ватан», «Ватанпарварлик» ва «ети3од» тушунсһаларининг мазмуни, мо8ияти 8а3ида т5ларо3 тасаввурга ега 65лмо3 дарко.

Ватан тушунсһасининг илмий, педагогик, фалсафий, бадий, жи8атларига т58таладиган 65лсак, 1981 йилда нашр этилган «%збек тилининг изо8ли лу2ати» да ватан тушунсһасига 3уйдагисһа тариф берилган: Киши ту2илиб 5сган ва 53ини унинг фу3ароси 8исоблаган мамлакат; кишининг т52илиб 5сган 5лкаси, ша8ри йоки 3ишло2и; турар жой, бошпана, маскан, уй сифатида тал3ин етилган.

%збекистон миллий энциклопедиясида эса, ватан тушунчасига шундай тариф келтирилади: Ватан-кишиларнинг ту2илиб 5сган жойи, юрти, мамлакати; тариһан муаян һал33а тегишли 8удуд 8амда унинг табияти, а8олиси, 53ига һос тара33ийоти, тили, маданияти, турмуш ва урф-одатлари мажмуи. Ватан она каби му3аддас. Ватан олдидаги 3арздорлик туй2уси, масулияти 8ар бир етук инсонга һос һусусиятдир. Ватанни севиш ватанпарварликда намойон 65лади.

Бу тарифларни мушо8ада 3илиб 3аралганда, иккала тариф бир-биридан анчагина фар3 3илишини кузатиш мумкин. Биринчи тарифда бир мунсһа умумийликка юл 35йилган; иккинсһи тарифда эса, т5ларо3, һусусийро3 8олда йондашилади, яни тариһан муаян һал33а тегишли 8удуд 8амда унинг табияти, а8олиси, 53ига һос тара33ийот, тили, маданияти, турмуш ва урф-одатлари мажмуидан иборатлиги айтилган.

№адимги аждодларимиз 8ам ватан тупро2игини му3аддас билганлар ватаннинг бир 3арисh тупро2и усhун жангу-жадаллар 3илганлар. Ривоят 3илишларисhа, %2изhоннинг кусhли душманларидан бири унга 3арши уруш бошлаш усhун турли ба8она ва талабларни 3уя бошлайди. Биринчи б5либ ундан, энг яhши к5рган отини с5райди. %2изhон hал3ининг бе8уда 3они т5килмаслиги усhун, севимли отидан вос кесhади. %ртадаги вазиятни янада кескинлаштириш усhун, hоннинг жи2ига тегиш ма3садида иккинсhи марта душман hукмдор hондан севимли hотинларидан бирини беришни с5райди. Мамлакат о3со3оллари сурбет hонга 3арши уруш бошлашни талаб 3иладилар. Бу сафар 8ам бе8уда 3он т5кишни истамаган %2изhон, севимли hотинидан вос кесhади. Ва ни8оятра3иб подшо %2изhон давлатига 3арашли парсhа ерни ином етишни с5райди. О3со3оллар hонга ерни сурбет подшога беришни масла8ат берадилар. Шунда %2изhон 3уйдаги с53ларни айтади: «Аждодларимиз йотган ерни-я, 8есh 3асhон!» дея %2изhон душманга 3арши уруш елон 3илади ва 2алаба 3озонади.

Дар8а3и3ат, ватан бир кишининг мулки эмас, у 5тиб кетган аждодлар юрти, 5сиб-ул2айотган фарзандларимиз, келажакда дунйога келадиган авлодларнинг мулки-ватан шу юртда яшаб турган 8ар-биримизнинг мулкимиздир. Демак, ер юзида миллат усhун ватан мавжуд екан, hал3да ватан туй2уси доимо, барсhа даврларда мавжуд б5лаверади. Олмонияда яшовсhи ватандошимиз Исмоил Мин8ожининг ватан дея сhи33ан изтиробларини унинг йозган мактубида к5ришимиз мумкин: «Инсон 3аерда б5лмасин, 3орин туйдириш усhун бир парсhа нон кифоя. Лекин ватаннинг 5рнини hесh нарса боса олмайди! Сhет елларда юрган одамга ана шу азиз ватан етишмайди! Бундай одам ру8ан езилган б5лади, уни hесh нарса 3изи3тирмайди ва к5нглини hесh нарса к5тара олайди. Инсон елидан, 8ал3идан айрилса, тирик мурдага айланади. Бу hа3 гап. Одам боласини ру8ан к5тарувсhи, 3уллаб-3увватловсhи ватан екан. 3отан

baht ватандадир. Юнон афсонасида ту2йонидан айрилган от жафо chеккани каби инсон 8ам элидан айрилса, ундан беш баттар 8олда тушади. Бизнинг жисмимиз chет элларда-ю, лекин юракларимиз ватанда, 3албимизда ватан ме8ри с5нгани йо3».

Инсон учhун на малу-дунйо, на тожу таht ватан ме8рига тенглаша олмайди. Chунки, шу ватанда унинг 3овму-3ариндошлари яшайди. %зига 53шаган миллат вакиллари, 8удди шунингдек 3ошу к53га, ранг, тили ва дили бир hил 65лган кишилар, унга таниш 8узур баhш этадиган она табияти мавжуддир. Ватандан айрили3, инсон учhун катта фожия саналади. Мусофикирликда инсон 8есh 3асhон шодон яшай олмайди. К5нгли 5ксик, 3албi ярим 65лади.

Shуролар даврида 3уло3 3илинган, молу-давлати мусодара этилиб, пешонасига «ватан hоини» там2аси босилган юртдошларимиз chет еллардан пано8 топдилар. Аксарият к5псhиликларнинг ота-оналари, севикли йорлариюю, фарзандлари ватанда 3олиб кетди. Улар билан ало3а 3илиш та3и3лаб 35йилди. Уларнинг я3инлари 8ам «ватан hоинининг 52ли йоки 3изи» там2аси остида яшашга мажбур 65лдилар. «%зга юртларда еб-исhиш, кийиниш ва илм олишдан камсhилигим 65лмаса-да, - деб йозади Буhоро Sh5ролар 8окимиятининг раиси Усмонh5жа П5лат h5жаевнинг 52ли, 8озир Олмониянинг Мюнhен ша8рида яшовсhи, профессор Темирh5жа, - отамдан эшитганим Туркистон деган юртга боришни 3ирк усh йил кутдим. Shу тупро33а меhр 35йдим, 8амиша йодимда, юрагимнинг тубида олиб юрдим. Отамнинг туй2улари, азоблари менга к5сhди. Вафотларидан олдин йонларига сhа3ириб: «Мен сенга банкда пул, шо8она 3асрлар, 8осилдор ерлар 3олдирийтганим й53, сени суядиган ака-ука 8ам 3олдира олмадим. Фа3ат 8амиша йонингда тутишинг усhун ватан 8асратини 3олдирдим», деган едилар. Отамнинг васиятини ешитган онимдан бошлаб мен 3айта ватанлик 65лдим. Ватан менинг исhимда…»

Yу3оридаги дил с5злаpидан к5риниб турибдики, ватан айри 3илиб 65лмас 8ис-туй2у, унинг 3адрига биздан к5ра к5про3 мусофирликда яшайотган ватандошларимиз этишса ажаб эмас.

А.Авлоний 5зининг «Туркий гулистон йо8уд а8ло3» асарида, А.Ибро8имов, Н.Султонов, Н.Ж5раевларнинг «Ватан туй2уси» китобида, маш8ур татар олими Ризоуддин Ибн Фа8риддинни «Илми аhло3» китобида, *амид Олимжоновнинг «%збекистон», Абдулла Ориповнинг «%збекистон Ватаним менинг», «Мен учhун севаман %збекистонни», Эркин Во8идовнинг «%збегим», Барот Бой3обиловнинг «*амса», «%збекнома» асарида, Турсуной Соди3ованинг «Ме8р 3олур» китобида ватан тушунсhасининг мо8иятини илмий-назарий 8амда бадий ну3таи назардан тал3ин этганларки, улардаги ватанга эти3од 8а3идаги 2оялар бошлан2исh синф 53увсhиларини ватанга эти3од ру8ида тарбиялашда му8им а8амиятга эгадир.

Олим Улфат Ма8камов «Аhло3-обод сабо3лари» китобида ватан тушунсhасини кйидагисhа ифодалайди: «Ватан-8ар бир кишида 5з уйига, ту2илиб 5сган юртига, энг я3ин кишилари ота-она, ака-ука, опа-сингилларига 65лган муносабатида акс етади. Она-Ватан шундай тушунсhаки, у киши 3албида 8есh 3асhон 5згармайди. Ватанга му8аббат туй2уси она сути билан 3онга киради. Бу азиз туй2уни она алласи парвариш етади, воягa етказади».

Ватан туй2уси 8а3ида гапирар еканмиз, аввало унинг инсонда мавжуд псиhологик 8ис-туй2у еканини ало8ида таъкидлаб 5тмо3сhимиз. Ватан тушунсhасини педагогик ну3таи-назардан 5рганганда эса инсонда мавжуд 65лган билиш фаолиятининг умумийликда hусусийликка томон борадиган фикр юритиш ну3таи назаридан йондашмо3 лозим:демак, ватаннинг умумий тушунсhа экани- бу инсоният усhун ер 3иррасининг 5зига макон этгани 65лса; миллатнинг пайдо 65лиши ва 3айси миллат 3аерни ватан деб билгани эса билишнинг hусусийлик томон борадиган й5лидир.

Йу3оридаги фикр-муло8озаларни умумлаштириб, уларни та8лил ва тал3ин этиб, ватан тушунсhаси тарифини бошлан2исh синф 53увсhиларига тушунарли тарзда, 53 фикр ва 3арашларимизни ифода этишга 8аракат 3илдик.

Ватан-бу биз ту2илиб, вояга етайотган замин; бу биз 3адрлайдиган 3адриятларимиз; бу ме8наткаш 8ал3имиз, ма8алла, ойла, 35ни-35шниларимиз; бу аждодларимизданмерос 3олган жонажон %збекистонимиз.

Ватан, ватанпарварлик, ватанга эъти3од с53лари доимо бири-иккинсhисини т5лдириш, ифодаланиши инобатга олиб, «ватанпарварлик» тушунсhасининг мазмуни, мо8иятини тушиниб олиш лозим. «%збекистон миллий энциклопедияси» да ватанпарварлик-кишиларнинг она-юртига, 53 ватанига му8аббати ва садо3атини ифодалайдиган тушунсhа. Ватанпарварлик барсhа кишилар, 8ал3, миллатлар усhун умумий б5лган асрлар давомида сай3алланиб келган умуминсоний туй2у, маънавий 3адриятлардан бири. Тарийhий жи8атдан ватанпарварлик кишиларнинг 53 ватанлари та3дирлари бидан бо2ли3 ижтимоий ривожланиш, hал3ларнинг 53лари яшайотган 8удуднинг даhлсизлиги ва муста3иллиги й5лидаги кураши жарайонида такомиллашибкелган 8ис-туй2у жамланмаси 8амдир. Бу ватаннинг 5тмиш ва 8озири билан фаhрланишда, манфаатларини 8имоя намойон б5лади.

А.Эркаевнинг «Манавият миллат нишони» китобида ватанпарварлик туй2уси 8а3ида 3уйдагисhа фикр 5тилади:- «ватанпарварлик»- энг аввало, муста3илликни муста8камлашг ижобий 8иссий муносабатдир. Ватанпарварлик, шунингдек, эти3од сифатида тегишли тушунсhалар, 3арашлар, 2оялар, идеаллардан 8ам таркиб топади. Ватанпарварлик минглаб, миллионлаб 8ал3 томонидан исти3лолни муста8камлашни, ривожлантиришни, уни ижтимоий 8айотнинг барсhа со8аларида кенгайтириш заруриятининг асосий тамоийлларини т52ри тушиниш, исти3лол манфаатларини шаhсий, гуру8ий, синфий, ма8аллий-минта3авий манфаатлардан устун 35йишдир.

Т.№урбоновнинг «Миллий 2урур ва маданий мерос диалектикаси» китобида 8ам ватанпарварликка т58талиб 5тилади, унда «ватанпарварлик»-ватан олдидаги маъсулият ва бурчни англаш тушунилади. Ватанпарварлик ни8оятда сер3ирра 65либ, тариhий, ижтимоий, сийосий, и3тисодий тара33ийот жарайонида доимо такомиллашиб, ривожланиб боради. Ватан манфаати, 3адр-3имматини, та3дирини, исти3болини 3анchа к5панглатилса, кишиларда ватанпарварлик туй2уси шунchа баланд 65лади. *ар бир шаhсдаги ватанпарварлик туй2уси жамият тара33ийоти билан узвий бо2ли3. *а3и3ий ватанпарварлик миллат, ватан манфаати билан яшаш, унинг исти3боли, манфаати й5лида м8нат 3илиш 8амда куришишдир.

Демак, ватанпарварлик туй2уси наслдан наслга 5тадиган, ту2ма 8ис-туй2улар жамланмаси эмас, балки, тарбия жарайонинг ма8сулидир. Ватанпарварлик ватан бойликлари-ю, г5зал табиятидан фаhранишгина эмас, балки уни янада мукаммалро3 8ис 3илиш, шу замин уchун тер т5киш, hал3нинг фаровон hайоти уchун 5з манфаатидан юртдошлари манфаатини ю3ори 35йиш, ватан 8имоясига шай туриш, hал3 3адриятларини келажак авлодларга мерос 3илиб 3олдиришда 5з 8иссасини 36шиш билан намойон 65ладиган 8атти-8аракатлар мжмуасидир. Шу билан бирга ватанга ети3од ватанпарварликни т5лдириб, мукаммаллаштириб борувchи дунйо 3арашнинг бир 65лагидир.

Ватанга ети3од, ватан равна3и й5лида hизмат 3илиш, керек 65лса ватан уchун жонини фидо 3илиш hал3имизнинг азалий ети3одларидан биридир. Shундай екан, бошлан2иch синф 53увchиларида муста8кам ети3одни тарбиялаш педагогик фаолиятнинг асосий вазифасидир. Бу борада ети3од тушунchасига т5hталиб 5тиш жоизки, бу ватанга ети3од тушунchасига ани3лик киритишга йордам беради.

Ети3од инсон манавиятининг юксак ch533иларидан бири 65либ, унинг пойдеворини боланикдан бошлаб

яратиш, со2лом ети3одли инсонларни тарбиялашдан баробардир. Ватанга ети3одли инсонларни тарбиялашни ма3сад 3илиб 3ойган еканмиз, ети3од 8а3идаги тущунсhаси 8а3идаги илмий фикрларга т5hталиб 5тамиз.

%збек тилининг изо8ли лу2атида ети3одга шундай тушунсhа тариф берилган: «Ети3од»- арабсhа с5з б5либ, 3тти3 ишонсh, ма8кам ушланган маслак, дунйо3араш: бирор кимсага йоки нарсага б5лган ишонсh, ети3од, унга бо2ланган умид; Нудога, йоки умуман бирор 2айритабий кусhга ишониш; имон, дин маноларини англатади.

Олимлар, шоир ва мутафаккирлар 8ам ети3од тушунсhасигат5hталиб 5тганлар. Сhунонсhи: рус мутафаккири Э.В.Лебедевнинг такидлашисhа: «ети3од- мураккаб манавий уюшма б5либ, шаhсни англаб олинган исhки позициясидир, унинг босита мавжуд б5лган билимлари асосида вужудга келган ва малум бир манода, инсоннинг 8аракат 3илиши усhун туртки буриб турувсhи 3удратдир».

Айрим 5збек тад3и3отсhи олимларимиз 8ам ети3од тушунсhасини 3уйдагисhа ифодалаганлар. Нусусан, А.Ибро8имов, Н.Султонов, Н.Ж5раевларнинг «Ватан туй2уси» китобида «Ети3од»-бу 5з фикр ва 3арашларига ма8кам, собит 3адимлик билан ишониш ва 5згаларни 8ам 5зидек 8исоблаб, уларнинг лафзига самимият билан ишонишдир. Ети3од журатни, мардликни, фидойиликни та3озо 3илади. Буларсиз у 3уру3 2оя б5либ 3олаверади дея тал3ин етилади.

А.Эркаевнинг «Манавият миллат нишони» китобида «Ети3од-шаhс, жамоа, гуру8, жамият томонидан муаян 2ояларга, ба8о ва мойорларга иккиланмасдан, шуб8а 3илмасдан, 3атий ишонсh асосида шаклланган енг му8им ва биринсhи даражали собит тушунсhалар, тасаввурлар ва 3арашлардир (илм), уларни фаол а3лий ва hиссий 3абул 3илиш, севиш (иш3), уларга иhлос 3илиш, вафодор б5олиб, 5з идеалларини, ижтимоий интилишлари ва амалийотини мослаштиришдир.»

Маш8ур шоиримиз А.Орипов 8ам 5зининг «Е8тийож фарзанди» китобида «Ети3од инсоннинг шаhс сифатида шаклланиши, hул3и-ободи, унинг фаолиятида 2оялар юзага келиши билан hарактерланади»- деб айти 5тиши билан биргаликда, «*ар бир 2оя эса chу3ур билиш, англаш ва 8айотда 5ша нарсага интилиш, 8о8иш-истак асосида эти3одга айлана боради. Демак, ети3од chу3ур англанган, 8ис етилган 2оялар, яни 8айотга, сийосатга, маф3урага, манавиятга, санатга нисбатан шаhснинг chу3ур 8айотий муносабатини, фаолиятининг hарактерини белгилайди. У шаhснинг шаклланишида мураккаб интеллектуал-эмоционал жарайон натижасида инсоннинг 8айотий тажрибаси, 5злаштирган билими ва 2оялари асосида юзага келади, инсон иродасини муста8камлашга hизмат 3илади. Ети3од инсон chу3ур англаган, фикрлаган, 8ис-8аяжон билан бошидан кечhирган, 8ар 3андай шароитда 8ам 3атти3 туриб 8имоя 3иладиган бир кусhдир» деб такидлаб 5тади.

Б.№ораеванинг фикрларисhа, ети3од-бу обектив 8айотийликнинг субектив тасвирланиши, жамоат ва аол8ида шаhслар тажрибасини 5злаштиришнинг натижасидир. Ети3однинг замирида эса бир-бирига муштарак бо2ланган аhло3ий фазилатлар яни ватанга ети3од, соф виждонлик, поклик, садо3ат, ме8р-о3ибат йотади. Ети3од шаhс фаолиятининг муста8кам мотивидир, унинг йордамида шаhс 5зини бош3аради, келгусидастурини амалга оширади.

Жумладан биз 8ам ю3оридаги олим ва адибларнинг ети3од 8а3идаги фикр-муло8азаларга асосланиб 3уйдаги фикрга келди: эти3од 8ар бир шаhсда мавжуд б5лиши лозим б5лган дунйо 3арашнинг бир к5риниши б5либ, шаhс, жамоа, гуру8, жамият томонидан муайан 2ояларга, кишиларга, динга chин дилидан ишониш, эргашиш, соди3 ва вафодор б5лишдир. Chин ети3од талим-тарбия жаорайонида шаклланади. Айни3са, ети3од 5з бурchини англаган, 3атти3 ишонch ва муста8кам иродага эга б5лган, 8ар 3андай вазиятларда 8ам садо3атли ьб5ла олган, виждонини

унутмаган инсонларда муста8кам б5лади. Ети3одсиз киши журатсиз, 5з с5зида 3атти3 турмайдиган, 8ар hил кусh ва тасирга бурилувсhан, бугун бир нарсага, эртасига иккинсhи бир нарсага интилувсhан б5лади. Бу эса кишида муста8кам ети3однинг й4о3лигидан далолат беради. Chин эти3одли кишиларда ватанга б5лган ети3од 8ам шаклланган б5лади. Ватанга б5лган ети3од ватанпарварлик билан уй2ун 8олда намойон б5лади ва 5зида к5пгина сифат, жа8атларни 8осил 3илади.

Жумладан, 8ар 3андай вазиятларда 8ам ватанга садо3атли б5лиш, ватан равна3и й5лида hизмат 3илиш, 5з манфаатларидан ватан манфаатларини йо3ори 35йиш, уни 35ри3лаш 8амда керакб5лса жонини фидо 3илиш, 5з ватани 8а3ида миллий 2урур ва ифтиhорга эга б5лиш, унинг табияти ва бойликларини асраб-авайлаш, ватанпарварлик 2ояларини тар2иб 3илиш каби к5плаб hислатларга эга б5лган инсонларгина 8а3и3ий ватанга эти3одли инсонлар б5ла олади.

Ватанга ети3однинг 5загини ватанга садо3ат, вафодорлик ва ирода ташкил этади. Shу борада hал3 орасида юрадиган бир ровоятни келтириб 5тишни лозим топдик. №адимги бир подшо8 к5п юртларни босиб олган екан. Фа3ат биттагина давлатни босиб олишдаги 8аракатлари зоя кетибди. Shунда подшо8 давлат масла9атсhиларини йи2ибди ва уларга масла8ат солибди. Узо3 тортишувлардан кейин, 5ша давлат исhидан тарафдор топиш керак деган фикрга келишибди. Тез орада бундай киши топилибди ва подшо томонидан к5п вадалар берилибди. Ети3одсиз 5ша киши ватан дарвозасини душманга осhиб берибди. Shундай 3илиб сар8адлари муста8кам бир давлат биргина ети3одсиз киши туфайли осонгина 35лгакиритилибди. Подшо эса йигитни дорга осишни буюрибди. Йигит дод солиб, подшо8ни субутсизликда айблабди.

Мен берган вадамнинг кстидан сhи3дим,-дебди подшо8. Сенга аталган салтанатимнинг энг баланг жойи манна шу. Chунки, манна шу дор менинг

таhтимдан-да баланд турибди. Бундан бош3асhа б6лиши мумкин емас. Chунки, 5з ватанига, 8ал3ига hийонат 3илган инсон бизга соди3 б5лишига 8есhким кафолат беролмайди. Сен усhун муносиб жой дор!- деб hотиб 3илган екан подшо8.

Бу ривоятдан hулоса сhи3ариб айтишимиз мумкинки, барсhа даврларда 8ам ватанга 8ийонат о2ир ва кесhириб б5лмас гуно8 саналади. Демак, 3асhонки кищида садо3ат, вафодарлик, ирода б5лсагина сhинакам ватанга ети3одли инсоннинг сиймосин к5риш мумкин. Бундай кишилар ватан бошига ташвиш тушганда йоки бош3а вазиятларда 5зларини тута биладилар, 5з фикир ва ети3одида муста8кам турадилар, 8ар нарсадан ватан тинсhлиги ва осойишталиги устун 3уядилар, ватан равна3и й5олидаги 8ар 3андай 3ийинсhиликларни бартараф этишга 8аракат 3иладилар, 3ийин вазиятларда 8ам 5зларида кусhва ирода, матонат топа оладилар.

Xulosa.

Millat va davlat bor ekan, albatta ular o`z oldiga qo`ygan maqsadlarni keng halq ommasi tushinishi, o`sha maqsadlar atrofida jipslashishi uchun mafkura kerak bo`lgan, bundan keyin ham, bizning fikrimizcha, shunday bo`lib qoladi.

Mustaqillik ko`lga kiritilgan dastlabki kunlardanoq, MDH davlatlari orasida birinchi bo`lib milliy g`oya va mafkurani shakllantirish bizning respublikamizda aniq-ravshan etib kun tartibiga qo`yildi. Diqqatga sazovor holat shundan iboratki, bu hayotiy muqim muammoni hal etishga jarayoni boshida, uning nazariy va metodologik masalalarini ishlab chikishda shaxsan prezident Islom Karimovning o`zi turibdi. Buni biz O`zbekiston Konstitutsiyasida ham, I.A.Karimovning "O`zbekistonning o`z istiklol va tarakkiyot yo`li" asarida ham yaqkol

ko`rishimiz mumkin. Unda Prezident "Bir mafkuraning, bir dunyoqarashning yakkaxokimligidan qat`iyyan voz kechish, siyosiy tashkilotlar, mafkuralar va fikrlar xilma-xilligini tan olish" muhimligiga e`tiborni qaratadiki, bunday yondashuv juda ulkan metodologik ahamiyatga molikdir.

Prezidentning 1992 yildan keyingi chiqqan kitoblarida ham milliy g`oya va mafkura masalasining u yoki bu jihatlarini ishlab chiqishga jiddiy e`tibor qaratiladi. Islom Abdug`anievich milliy g`urur, milliy jipslik xamda millatni birlashtirishga xalaqit beradigan g`oyalardan ozod bo`lish yo`llarini izlab topish hakida fikr yuritar ekan, bu jarayonda olimlar, ziyolilar barcha vakillarining faol ishtirok etishgalariga umid bog`laydi. "Prezidentning g`oyalari bu bitta odamning gapi, uni rivojlantirish, ma`nosini kengaytirish. To`ldirish kerak. Men shaxsan shuning tarafdoriman va sizlarni shunga da`vat etaman", - deydi.[5]

Har bir fuqaro uchun o`z fikrini erkin ifoda etishga va uni himoya qila olishi ijtimoiy tarakqiyot sharti ekanligini ta`kidlab, ayni chog`da prezident yurt tinchligi, vatan ravnaki, xalq manfaatini ifodalovchi g`oyalar "Barchamiz uchun birdek mukaddas bo`lishi shart", - deydi. Shakllanib borayotgan "Milliy mafkura konsepsiyasini ming yillik milliy qadriyatlarimizning hozirgi zamon umumbashariy talablar bilan uyg`unlashtirilgan holda yaratish va odamlar tafakkuriga singdirish olimlarimiz, faylasuf va siyosatshunoslarimiz, umuman, ilmiy jamoatchiligimizning dolzarb vazifasi bo`lib kolmoqda`", - degan fikrni ilgari suradi. Yukoridagi fikrlarni keltirishdan maqsad shuki, prezident Islom Karimov milliy g`oya va mafkurani shakllantirish, uning mukammal kontsepsiyasini yaratishda o`zi faol ishtirok etishga bilan birga, barcha ilmiy va siyosiy jamoatchilikni ham shunday yo`l tutishga, bunga bir jarayon sifatida yondoshishga da`vat etib kelmoqdalar.

Shu nuktai nazardan qaraganda, Prezidentning "milliy g`oya targ`iboti va ma`naviy-ma`rifiy ishlar samaradorligini oshirish to`g`risida" 2006 yil 25 avgustdagi Karori ana shu jarayonning yangi bosqichi boshlanayotganidan dalolat, deb hisoblayman.

Milliy g`oya va mafkura umumiylik ichidagi xususiylik bo`lib, u fakat bitta mamlakatda yashayotgan turli elatlar, xalqlarning milliy maqsadlarini ro`yobga chiqarishga safarbar etadi. Albatta Milliy g`oya muayyan mamlakatdagi ma`lum millat tarixiy xotirasi, ma`naviy madaniyati ifodasi bo`lsa-da, ammo unda vatan ozodligi, obodligi, erkin hayot va farovon hayot uchun kurash barcha guruxlar, millatlar mushtarak manfaatlariga muvofiq kelishi kerak. Shu nuqtai nazardan qaraganimizda, "Erkin fukaro - ongli yashaydigan, mustaqil fikrga ega bo`lgan shaxs ma`naviyatini kamol toptirish bizning bosh milliy g`oyamiz bo`lishi zarur"[7]. Zero, har kanday mafkurada dunyokarash bilan bog`liq yalpi umumiy bosh g`oya bo`lsagina uning ta`sirchanligi beqiyos tusda va omma ongiga singib, qalbidan joy oladi.

Adabiyotlar:

1.Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi-xalq e`tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. T.-2000 y. 24-bet.

2. Karimov I.A. O`zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. T.-1996 y. 145 bet.

3.Karimov I.A. O`zbekiston XXI asr bo`sag`asida: xavfsizlikka taxdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T.-1997 y. 134-bet.

4. Karimov I.A. Yuksak manaviyat-engilmas kuch. T. 2008 y. 176-bet.

5. Karimov I.A. Istiklol va ma`naviyat. T.: "Uzbekiston" nashri, 1994.410-bet.

6.Karimov I.A. Biz kelajagimizni o`z qo`limiz bilan quramiz. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni-xalq, millatni-millat qilishga xizmat etsin. 7-tom. T.: O`zbekiston, 1999.- 410 b.

7. Milliy istiqlol g`oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T.-2001 y.163-171 betlar.

8.Inomova M. Oilada bolalarning ma`naviy-axloqiy tarbiyasi.T.:1999 y.

9.Milliy istiqlol g`oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. - T.: "O`zbekiston",, 2001-y.

10.Falsafa asoslari. - T.: "O`zbekiston", 2005-y.

11. O`zbekiston milliy entsiklopediya.- T.: Davlat ilmiy nashriyoti, 2-tom. 2001. 395- b.

12. Ma`rifat. 1993, 3 mart.

13. Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari.- T.: Fan, 1994. 29- bet.

14. Erkaev A. Ma`naviyat millat nishoni.- T.: Ma`naviyat, 1997. 188-bet.

15. Qurbonov T. Milliy g`urur va madaniy meros dialektikasi.-T.: Zarqalam, 2006.- 15- bet.

16. Lebedev E.V. Enaniya i ubejdeniya.- 1975. 19-bet.

17. Ibrohimov A., Sultonov X., Jo`raev N. Vatan tuyg`usi.- T.: O`zbekiston, 1996.- 25-bet.
18. Erkaev A. Ma`naviyat millat nishoni.- T.: Ma`naviyat, 1997. 29- bet.
19. Oripov A. Ehtiyoj farzandi.- T.: Yosh gvardiya, 1988.- 100- bet.
20. . To`lenov J. Qadriyatlar falsafasi.- T.: O`zbekiston, 1998.- 107- bet.
21. Nazarov K. Goyalar falsafasi.(tajribaviy kullanma).T. «Akademiya», 2011y.